40 ՓԱՐԱ

ՃԷՐԻՏԷԻ ՇԱՐԳԻՅԷ

40 ՓԱՐԱ

ԱԲՕՆԷ ՖԻՅԱԹԼԱՐԸ

	12 այլըք	6 այլըք	3 այլըք
ՍԹԱՄՊՕԼ	200 ղրշ.	105 ղշ.	55 ղրշ.
ԹԱՇՐԱ	240 »	125 »	—

Մէճիտիյէ 20 ղրուշտան

ԲՕԼԻԹԻԳԻՅԷ ՄԻԼԻՅԷ ԹԻՃԱՐԻՅԷ ՍԱՐՐԱՖԻՅԷ ՎԷ ԻԼՄԻՅԷ

ՅԷՎՄԻ ԿԱԶԷԹԱ

ԻԼԱՆԱԹ ՖԻՅԱԹԼԱՐԸ

1 ինճի, 2 ինճի վէ 3 ինճի սահիֆէ ղրշ. 6
4 ինճի սահիֆէ . . . . . » 3
Մէքթուպլար նաֆիյա տահիր պէնտլէր մէճճանէն գապուլ օլունաճագ վէ աէրճ օլունմայան էվրագ իատէ օլունմայաճագ տըր ։

Իտարէխանէսի, Սթամպօլտա Պապը Ալի ճատտէսինտէ Նումէրօ 20 Ճիվէլէկեան մաթպաասընտա տըր ։ Քեաֆֆէի մէվատտ հագգընտա կազէթանըն սահիպ վէ մէսուլը ՏԻԳՐԱՆ ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆԱ միւրաճաաթ օլունա ։

ԿԻՒՆԼԻՒՔ ՀԱՎԱՏԻՍ

Մէսմուաթա կէօրէ, ճանիպը հիւքիւմէթը Սէնիյէտէն տուէլը մուազզամա գապինէթօլարընա կէօնտէրիլէն պիր Թաքրիրնամէ ումումիյէտէն պաշգա, Յունան հիւքիւմէթինի աաքերինի տաղըթմայա մէճպուր իթմէկէրի տուէլը մուազզամանըն նամուսընա միւթէալլիգ օլտըղընը իխթար իթմէք իւզրէ տուէլը մուազզամա գապինէթօլարընա սուրէթը մախսուսատէ պիրէր տէ Թէլէկրաֆ քէշիտէ օլունմուշ տըր ։

1882 Թարիխինտէ տուէլը մուազզամանըն արզու վէ պէյանաթը վագըասը իգթիզասընճա հիւքիւմէթը Սէնիյէ Թարաֆընտան իխթիյար օլընան ֆէտաքեարլըգ իլէ Յունան մէսէլէսի խիթամ պուլմուշ օլտըղընտան, Յունանլըլարըն 4 սէնէ էվվէլ Թէսվիյէ օլընան պիր մէսէլէյի եէնիտէն աչմալարընը մէն իթմէք իւզրէ Թէտապիրը լազըմէնին իթթիխազը տէվլէթլէրէ արտ պուլընտըղը Պապը Ալինին մէզքիւր Թէլէկրաֆընտա պէյան օլընմուշ տըր ։

* * *

Բարիզտէն չէքիլէն պիր Թէլէկրաֆա կէօրէ, Ռուսիա իլէ Պուլկարիսթան հիւքիւմէթլէրի՝ գօնֆէրանսըն Թէէխխուրը իհթիմալը սէպէպինի եէքտիկէրինէ աթֆ ու իսնատ էտիյօրլար իմիշ ։

* * *

Պուլկարիսթան բրէնսինին՝ Շարգի Ռումէլիյէ պէշ սէնէ միւտտէթլէ վալիլիգ մէմուրիյէթինի սօն կիւնլէրտէ գապուլ իթմէք իսթէմէտիկինէ տաիր զուհուր իտէն հավատիսին Պուլկար հիւքիւմէթի Թարաֆընտան Թէքզիպ օլունտըղընը հէր նէ գատար «Աժանս Հավասըն» կէչէն կիւն Սօֆիատան չէքտիկի պիր Թէլէկրաֆ իշար ու պէյան իթմիշ իսէ տէ, մուախխարէն չէհրը մէզքիւրտէն քէշիտէ օլունան տիկէր պիր Թէլէկրաֆ բրէնս Ալէքսանտրըն սօն կիւնլէրտէ իշգա էյլէտիկի պու միւշքիլաթըն սահիհ օլտուղընը վէ պու պապտէ տիւնքի Նիւսխէմիզտէ կէրէք միզտէն վէ կէրէք տիկէր պիր կազէթատան նագլէն եազտըղըմըզ Թաֆսիլաթըն աայ ու էսասը պուլունտըղընը վէ իշբու սէպէպլէ Օսմանլը վէ Պուլկար մուգավէլէնամէսինին Թաստիգի կէրի գալտըղընը խապէր վէրմիշ տիր ։

* * *

Աթիւէքի ֆըգրալար տիւնքի Մօնիթէօրտէ օգունմուշ տըր ։

«Սօֆիատան ալընան պազը մալիւմաթա ինանըլըր իսէ, Զանգօֆ ֆըրգասը (սէրպէսթի Թարաֆտարանը) Ռուսիա Զարընըն Թէյզէզատէսի օլան Տիւգ տը Լէօխթէնպէրկին Պուլկարիսթան էմարէթի մազամընա նամզէտլիկինի իլթիզամա գարար վէրմիշ տիր ։

«Կէչէն չարշէնպիհ կիւնիւ Սօֆիատա եէնիտէն գարըշըգլըգլար զուհուրա կէլմիշ օլտըղը՝ տիւն (էվվէլքի կիւն) րիվայէթ օլընմըշ տըր ։ Նիւմայիշճիլէր «բրէնս աշաղա ալընսըն» պաղըրարագ սօգագլարը տօլաշմըշլար տըր ։ Պու րիվայէթի մուաաատըգ հիչ պիր րէսմի Թէլէկրաֆ միւրուտ իթմէմիշ տիր ։

«Սօֆիատան ալընան սօն խապէրլէր՝ էվվէլքի կիւն նէշր իթտիկիմիզ մարտ 16 Թարիխլի Հավաս Թէլէկրաֆընա մուխալիֆ տիրլէր ։ Հագիգաթէն բրէնս Ալէքսանտր գայտը հայաթ շարթը իլէ Շարգի Ռումէլի վալիլիկինէ Թային օլընմասը իչիւն պէյանը արզու իթտիկի Թէհագգուգ իթմիշ տիր ։

«Պուլկարիսթանտա իշլէրին հալը հազըրընա մէպնի Սըրպիսթան տէվլէթինին աաքերինի տաղըթմագտան ֆէրագաթ էյլէտիկի հագգընտա տիւն (էվվէլքի կիւն) պիր չօգ տէվէրան իթմիշ տիր ։ Մէզքիւր րիվայէթին պիէսաս օլտըղը շունտան տախի աշիքեար տըր քի, պիր օրտունըն տաղըլմասընտան ֆէրագաթ օլընմագ իչիւն էվվէլ էմրա մէզքիւր օրտունըն տաղըլմասընա պէտ օլընմըշ օլմասը լազըմ կէլիր ։»

* * *

Նէօ-Ֆրայէ-ըն րիվայէթինէ կէօրէ, բրէնս Ալէքսանտրըն իթթիրազամը եանի Շարգի Ռումէլիյէ գայտը հայաթ շարթը իլէ վալի օլմագ իսթէմէսի՝ Ինկիլթէրրանըն իդմասը իլէ վուգու պուլմուշ տըր ։ Պուննտան մագսատ տէ չու իմիշ քի, պուննտան 5 սէնէ սօնրա եանի 1891 սէնէսինտէ Շարգի Ռումէլի մէմուրիյէթինին Թէճտիտի Թագտիրինտէ մուխալէֆէթ օլընաբիլիր իհթիմալինէ մէպնի, մէմուրիյէթը մէզքիւրէնին չիմտիտէն բրէնս Ալէքսանտրըն էօհտէսինտէ Թէէմմինի օլընմասը տըր ։

* * *

Աթինատան իշար օլընտըղընա կէօրէ, ահվալը սիյասիյէտէ հիչ պիր Թէպէտտիւլ վագը օլմայըպ, գօլ օրտու գումանտանլարը Աթինայա միւվասալէթ իթմիշլէր տիր ։ Պունլարըն մարտ 17տէ իճթիմա իտէն Յունան մէճլիսը միւքէլլասընա վէրտիկլէրի մալիւմաթա կէօրէ, օրտու բէք ալա պիր հալտէ պուլընմագտա իմիշ ։ Մէճլիսը մէզքիւր՝ իչ կիւն իսմէթ իսմէ իճթիմա իտուպ իհրաճի միւզաքէրաթ իթտիքտէն սօնրա, աաքերը Յունանիյէնին մէվճուտըննը արթըրմագ իւզրէ իթթիխազը Թէտապիր օլընմագա գարար վէրմիշ իմիշ ։

* * *

Բէթիլ Բրէ-Օ նամ Իթալիա կազէթասընըն պէյանընա կէօրէ, Տէրսաատէթ Իթալիա սէֆիրը ճէնապի Պարօն Կալվանեա՝ Շարգի Ռումէլի սուրէթը Թէսվիյէսինին Թաստիգի խուսուսընտա տուվէլը սաիրէ սուֆէրասը իլէ մուվաֆըգ հարէքէթտէ պուլունմասը իչիւն Թալիմաթը մախսուսէ ախզ էյլէմիշ տիր ։

* * *

Շարգի Ռումէլի միլիսլէրինտէն իքի նէֆէր՝ սէրխօշ օլտըգլարը հալտէ միւսէլլահէն հուտուտ Տիմօթրընտա Տօսպաթ նամ իսլամ գարիյէսինէ տուխուլ իթտիքլէրինտէն, սիլահլարը ալընըպ Նէվրէգօպ գայմագամընա կէօնտէրիլմիշլէր տիր ։

* * *

Ալաֆր. մարտ 12 Թարիխլի Ֆիլիպէտէն աթիւէքի մէքթուպ նագլ էտիյօր ։

Տիւն Ռուսիա Զարը Չինճի Ալէքսանտրըն վէֆաթընա միւսատիֆ կիւն օլմագլա, Պուլկար մէթրօբօլիթ քիլիսէսինտէ գիյնէթը րուհանիյէ ֆուգուս պուլմուշ տըր ։ Գիյնէթը մէզքիւրէտէ Ռուսիա ժէնէրալ գօնսօլօսխանէսի մէմուրինի պէօյլէ ինթիֆօրմալարընը լապիս օլտըգլարը հալտէ քեաֆֆէթէն հազըր պուլընտըգլարը կիպի, հիւքիւմէթ Թարաֆընտան տախի Ֆիլիպէ չէհր էմինի Մ. Բէէֆ հազըր պուլընմուշ տըր ։ Գալապալըգ՝ սաիր սէնէլէրէ նիսպէթլէ բէք աղ օլմուշ տըր ։

Ռուսիա Զարը իքինճիս Ալէքսանտրըն Թախթա ճիւլուսընըն եէտմի սէնէվիյէսի միւնասէպէթիլէ պու կիւն տախի քիլիսէի մէզքիւրտէ գիյնէթը րուհանիյէ վուգու պուլմուշ տըր ։ Իշպու գիյնէթտէ Ռուսիա գօնսօլօսխանէսի մէմուրինինտէն վէ Ֆիլիպէ չէհր էմինինտէն մաատա տիկէր պիր խայլը պէօյլէ մէմուրին վէ բէք չօգ ճէմաաթ հազըր պուլունմուշ տըր ։ Ռուսիա Թէպաասընըն խանէլէրի պայրագլար իլէ տօնանմըշ վէ եէր եէր պազը գանտիլ տօնանմալարը վուգու պուլմուշ տըր ։

Գարավէլօֆ Թարաֆտարլարը պու քէրրէ գազա վէ Նահիյէլէրէ պիր պէյաննամէ կէօնտէրիպ, մուհաֆազաքեարան ֆըրգասընա մէնսուպ Մ. Կէչօֆ, Մ. Հագանօֆ, Մ. Բօպչէֆ, Մ. Մաճարօֆ վէ սաիրլէրին միլլէթ խաինի վէ ումումէն նէֆրէթինէ միւսթահագգ օլտուգլարը պէյան օլունմուշ տըր ։ Պու պէյաննամէտէ իսթիմալ օլունան չիտտէթլի լիսանա մէպնի մէրքէզ գումիթէսի ազասընտան Տօգթօր Սթրանսքի, Մ. Իվան, Մ. Լիչօֆ վէ սաիրէ իմզաալարընը իթհամ իթմիշլէր տիր ։

Բէզալիք Ֆիլիպէտէն ալաֆր. մարտ 16 Թարիխլի չու աթիւէքի մէքթուպ նագլ էտիյօր ։

Պու կիւն պիլճիւմլէ Էրմէնի վէ Ռում Թէլէկրաֆ մէմուրլարընա նօթ վէրիլմիշ տիր ։ Բէզալիք Պուլկար միլլէթինէ մէնսուպ օլմայան պիր խայլը բօլիս վէ ժանտարմա գումանտանլարը մէմուրիյէթլէրինտէն ազլ օլընմըշլար տըր ։ Կէրէք պուրատա վէ կէրէք վիլայէթին իչէրիլէրինտէ հիւքիւմէթը օլան ահվալը հազըրէյի Թարիֆ իթմէք միւմքին տէյիլ տիր ։ Գարավէլօֆ Թարաֆտարլարընըն ճիւրաթ իթտիքլէրի իսթիգպաաթ վէ Թէճավուզաթլարը իլէ էհալիյի հիւքիւմէթ ալէյհինտէ իսյանա մէճպուր իթմէկէրինտէն գօրգուլույօր ։ Զըրբանտան 7 քիշի՝ բօլիթիգա Թէօհմէթիլէ իթհամ օլընըպ պուրայա Նագլ վէ հապս իտիլմիշլէր տիր ։ Հէր կիւն աատ Թէվգիֆ օլընմագտա տըր ։ Հապսխանէլէր՝ պիլա սէպէպ էհլը ըրզ աատամլար իլէ տօլմուշ տըր ։

* * *

Կէչէնտէ պէրաի Թէճրիպէ Իզմիտ քէօրֆէզինէ կէօնտէրիլմիշ օլան Թօրբիլ սէֆինէօթլարը՝ տիւն սապահ լիմանըմըզա աւտէթ էյլէմիշ տիր ։

Պանգը Օսմանի իլէ հիւքիւմէթը Սէնիյէ արասընտաքի հիսապը ճարի մուամէլաթընըն Թահգիգ ու Թէտգիգի զըմնընտա խազինէի խասսաի Շահանէ նազըրը Գազազեան Յակօբ բաշա հազրէթլէրինին Թահթը րիյասէթինտէ միւթէշէքքիլ պուլունան գօմիսիօն՝ էվվէլքի կիւն ագտը իճթիմա իտէրէք, պիր խայլը միւտտէթ հիսապաթը մէզքիւրէնին Թէտգիգինէ մէշղուլ օլմուշ տըր ։

—

Շգօտրատան եազըլտըղընա կէօրէ Շգօտրա կէօլիւ Թարաֆընտան պիր հիճում վուգու հալինտէ գալէ իլէ չէհրին Թարիզը մուհաֆազասընը Թէէմին իթմէք իւզրէ չէհրը մէզքիւրտէ պուլունան սաաքիրը Օսմանիյէ՝ պիր Թարիզը աաքերի ինշասը իլէ մէշղուլ օլմագտա իմիշլէր ։

—

Պօտէլ վաբօրը Հիւմայունը տիւն քէօբրիւլէրտէն խուրուճ իթմիշ վէ պիր գաչ կիւնէ գատար Սէլանիկէ ազիմէթ իտէճէկի խապէր ալընմըշ տըր ։

Ախի վաբօրը Հիւմայունը տախի քէօմիւր ալմագ իւզրէ Գարատէնիզ էրէքլիսինէ հարէքէթ էյլէմիշ տիր ։

Ինկիլիզ պանտէրալը իքի վաբօր իլէ Իտարէի Մախսուսէնիզ Նէճէֆիյէ վաբօրը տախի Թաշրայա կիթմէք իւզրէ տիւն քէօբրիւտէն խուրուճ իթմիշլէր տիր ։

—

Ռուսիա Թէրսանէլէրինտէ քեմալը կէրմի իլէ Թէտարիքեաթ վէ Թէճհիզաթա տէվամ իտիլմէքտէ օլտըղընը Պէրլինտէն չէքիլէն պիր Թէլէկրաֆա իսթինատէն տիւն եազմըշ իտիք ։

Տիկէր մալիւմաթա կէօրէ, Ռուսիա տէվլէթի՝ Թէտարիքեաթը մէզքիւրէտէն պաշգա, պու քէրրէ Տըէսթ ֆապրիգալարընա 140 պէկիր գուվվէթինտէ մաքինալը վէ եալընըզ պիր մէթրօ սու քէսիմլի 10 գըթա վաբօր սըբարըշ իթմիշ տիր ։ Մէզքիւր վաբօրլարըն պէհէրի 150 նէֆէր ալաճագ տըր ։ Տէվլէթը միւշարէլէյհա՝ եինէ սու քէսիմլէրի պիր մէթրօ օլարագ 30 գըթա տախի րըմօրքէօր (կէմի չէքէն) վաբօրը սըբարըշ էյլէմիշ տիր ։ Իշպու վաբօրլարտան միւրէքքէպ պիր ֆիլօ Տօնանմասը՝ Թունայը կէչմէք իսթէյէն պիր օրտույա բէք էլվէրիշլի օլտըղընտան, մէզքիւր սըբարըշ՝ էնզարը տըգգաթը ճէլպ իթմիշ տիր ։ Տօն գազագլարը իչիւն տախի Ռուսիատա պիր Թագըմ ֆիլօգալար ինշա օլընմագտա իմիշ ։

ԹԷԼԷԿՐԱՖ

Բէթէրսպուրկ 19 մարտ

Ժուռնալ տը Սէն Բէթէրսպուրկ կազէթասընըն Թէէմինէն պէյանընա կէօրէ, պիլճիւմլէ տէվլէթլէր՝ Շարգի Ռումէլի վալիլիկինին միւտտէթի պէշ սէնէ օլմագ չարթըյլա Օսմանլը վէ Պուլկար մուգավէլէնամէսինին պէհէմէհալ Թաստիգ օլընմասընը էլզէմ կէօրիւյօրլար ։

Լօնտրա 19 մարտ

Տէյլի Նէուզ կազէթասընըն պէյանընա կէօրէ, Մ. Կլատսթօն՝ Իրլանտատա աաճապը արազի օլան լորտլարտան արազի միւպայաա իթմէք իւզրէ 120 միլեօն ինկիլիզ լիրասընտան իպարէթ Թէէմինաթլը պիր իսթիգրազ ագտ իթմէք իսթէյօր իմիշ ։

Վիւքէլատէն Մ. Չէմպէրլէյն վէ Մ. Թրէվէլիէն իլէ միւզաքէրաթ էլան տէվամ իտէյօր իսէ տէ, իթիլաֆ հուսուլի միւշքիլ տէյիլ տիր ։

ՏԱՇՐԻՅԷ

—Սալթանաթը Սէնիյէնին Մաատրիտ սէֆարէթի Թէրճէմանը Նիգօլագի Նիգօլայիտիս էֆէնտիյէ պու քէրրէ Իսբանիա հիւքիւմէթի Թարաֆընտան «Իզապէլ լա Գաթօլիք» Նիշանընըն գոմանտօրլիւք րիւթպէսի իհտա օլընմուշ տըր ։

—Թրապիզօն վալիի ճէլիլի Սուրուրի էֆէնտի հազրէթլէրի պու կիւն չէհրիմիզտէն մահալլը մէմուրիյէթինէ ազիմէթ իտէճէք իքէն, հարէքէթլէրի կէլէճէք սալը կիւնինէ Թէէխխուր գըլընմըշ տըր ։

—Տախիլիյէ նազըրը Մինիր բաշա հազրէթլէրինին Թահթը րիյասէթինտէ պուլունան իսլահաթը մալիյէ գօմիսիօնը էվվէլքի կիւն տախի ագտը իճթիմա էյլէմիշ տիր ։

—Հէր սէնէ պէճայիշը մէմուրիյէթլէրի միւգթէզաի իրատէի Սէնիյէտէն օլան մալիյէ միւֆէթթիշլէրինին գուրալարընըն քէշիտէսինէ միւպաշէրէթ օլընտըղընը կէչէն կիւն եազմըշ իտիք ։ Ալընան մալիւմաթա կէօրէ, Էտիրնէ վիլայէթի մալիյէ միւֆէթթիշի Ռումի բաշա հազրէթլէրինին՝ Տէրսաատէթէ, վէ Տէրսաատէթ տէվաիրը մէրքէզիյէ մալիյէ միւֆէթթիշի Թէվֆիգ էֆէնտինին՝ Իզմիրէ, վէ Պրուսա վիլայէթի մալիյէ միւֆէթթիշի Շագիր էֆէնտինին՝ Էտիրնէյէ, վէ Իզմիր վիլայէթի մալիյէ միւֆէթթիշի Մէհմէտ էֆէնտինին՝ Պրուսայա, վէ Յանեա վէ Մանասթըր վիլայէթլէրի մալիյէ միւֆէթթիշի Էնվէրի էֆէնտինին տախի Թրապլուսը Ղարպ մալիյէ միւֆէթթիշլիկինէ գուրալարը իսապէթ իթմիշ, վէ Տէրսաատէթ մալիյէ միւֆէթթիշի մուավինի Իսմայիլ էֆէնտինին գուրասը տախի Այտըն վէ Չէզաիրը-Պահրը Սէֆիտ վիլայէթլէրի մալիյէ միւֆէթթիշլիկինէ իսապէթ էյլէմիշ տիր ։

—Իտարէի Մախսուսէ Նամընա օլարագ Ինկիլթէրրատան միւպայաա օլընան Լօտօս նամ վաբօր՝ տիւն Տէրսաատէթէ վարիտ օլմուշ տըր ։

—Սալթանաթը Սէնիյէնին Թիֆլիս պաշ չէհպէնտէրխանէսի գանչէլարը սաղըրգ Վէլի պէյին բէտէլա չէհպէնտէր վէքիլի իւնվանը իլէ գանչէլէրլիկինէ Թաէյինի խուսուսընա իրատէի Սէնիյէ սունուր իթմիշ օլմագլա, մուամէլէի լազըմէսի իճրա գըլընմըշ տըր ։

Բէզալիք Ֆրանսատա քեաին Տիէփ չէհրի Օսմանլը Թախրի չէհպէնտէր վէքալէթինէ մահալլը մէզքիւր միւթէպէրանընտան Մ. Պօլ Էմիլ Շօվէ, վէ Մարսիլեա Թախրի չէհպէնտէր վէքալէթինէ տախի Թէպաաի Տէվլէթը Օսմանիյէտէն Մ. Պօլ Բաչպէր պիթթային, իճրաի մէմուրիյէթլէրի խուսուսընտա իրատէի Սէնիյէ սունուր իթմիշ վէ իշճապը իճրա գըլընմըշ տըր ։

—Միթիլլիի Թօտօրի գարատանըն Թրապօֆիլ նամ սէֆինէսի զէյթին եաղը վէ սաբուն համուլէսիլէ Միթիլլիտէն Սիւզէպօլիյա կիթմէք իքէն, Լոնաի րաճէ Գարատէնիզ պօղազը խարիճինտէ ֆուրթունայա Թէսատիւֆ իտէրէք, էվվէլքի աղշամ սաաթ 10 րագտէլէրինտէ մէզքիւր պօղազըն Անատօլու ճիհէթինտէ քեաին Գարապուրուն ճիվարընտա Գարա—Քիրազ նամ մահալտէ գումլըղա օթուրմուշ օլտըղը՝ մահալլի ճան գուրթարան մէմուրլարը Թարաֆընտան կէօրիւլէրէք, ամէլիյաթը լազըմէ պիլ իճրա մէրգում գարատան իլէ 5 նէֆէր Թայֆասը սալիմէն գուրթարըլտըղը, վէ համուլէի մէզքիւրէտէն պիր մըգտարը տէնիզէ աթըլմըշ իսէ տէ, պագըսընըն սէֆինէ տէրունինտէ մէվճուտ օլտըղը վէ սէֆինէնին տախի հէնուզ սաղլամ օլտըղը խապէր ալընմըշ տըր ։

Լիման խուսուսունտա

Ռուսիա գումրաքխանէլէրինըն բօսթա օլարագ Օտէսսատան Տէրսաատէթէ կէլմէքտէ օլան Ալէքսանտր նամ վաբօրը՝ մարթը Ռումինին 6ընճը բէնճշէնպիհ կէճէսի սաաթ 6 րաատէլէրինտէ Պահրը Սիյահ պօղազը խարիճինտէ Ռումէլի սահիլինտէ քեաին Ազաճըը մէվգիի ճիվարընտա Ագըր-Տէբէ նամ մահալտէ սիս վէ տուման միւնասէպէթիլէ գարայա օթուրտըղը՝ սահիլը մէզքիւր իտարէի Թախլիսիյէ (ճան գուրթարան) մէմուրլարը Թարաֆընտան միւշահէտէ իտիլմէսի իւզէրինէ, միւսարաաթէն մահալը մէզքիւրէ ազիմէթլէ սայէի մուվաֆֆագիյէթվայէի հազրէթը Բատիշահիտէ իճրա գըլընան ամէլիյաթ վէ Թէտապիրը Թախլիսիյէ իլէ մէզպուր վաբօրտա պուլունան 2 գարտան վէ մա չարգըը վէ աթէշճի 39 Թայֆա իլէ, 32սի իւնաս (գատըն) վէ 23իւ զիւքուր (էրքէք) օլարագ 55 նօֆըս քի, ճէման 96 նուֆուսուն սալիմէն սահիլը սէլամէթէ չըգարըլտարագ Նուֆուսնա պիր կէօնա Թէլէֆաթ օլմատըղը, վէ Նուֆուսը մէզքիւրէյի իտարէի Թախլիսիյէ Թարաֆընտան Թաամ վէ էշյաի իքթիզայիյէ իթա վէ էսպապը իւմն ու իսթիրահաթլարընա իհթիմամ վէ իթթինա գըլընարագ, ճիւմլէսի Թարաֆընտան ֆիգունինի էյյամը էօմր ու չէվքէթ վէ իճլալը հազրէթը Թաճտարի տավաթը խայրիյէսինէ րէֆ իճնապէթ կեահը ճէնապը Բարիյէ միւթէմատի գըլընմըշ օլտըղը պէյանընա իպլաղ գըլընմըշ տըր ։

* * *

Տիւն

Պահրը Սիյահ պօղազը խարիճինտէ քեաին Ազաճըը նամ մահալ ճիվարընտա օթուրուպ մէվճուտ գարատան վէ Թայֆասը ամէլիյաթ վէ Թէտապիրը Թախլիսիյէ իլէ սահիլը սէլամէթէ չըգարըլմըշ օլան Ալէքսանտր նամ Ռուսիա բօսթա վաբօրունուն Թախլիսի իչիւն ամէլիյաթը միւգթէզիյէնին սիւրաթը իճրասը իլէ, պու պապտէ ֆէվգէլատէ չալըշըլմասը՝ չէրէֆսունուլ վէ սուտուր պույրըլան էմր ու ֆէրմանը հազրէթը Բատիշահի միւգթէզաի ճէլիլինտէն պուլունարագ, պէրմուճիպը իրատէի Սէնիյէ հազրէթը խիլաֆէթբէնահի ճանիպը Թէրսանէի ամիրէտէն ինթիխապ գըլընան Թէրսանէի ամիրէ լիման գումանտանը մուավինի միրալայ իզզէթլու Մուսա պէյ վէ զըրհլը Մահմուտիյէ ֆըրգաթինը Հիւմայունը սիւվարիսի իզզէթլու Ալի պէյ իլէ էրքեանը հարպիյէի պահրիյէ գայմագամլարընտան գօլ աղասը Խօճա էֆէնտի վէ լիման տաիրէսինտէ միւլազըմ գօլ աղասը Մուսթաֆա գաբտան վէ իտարէի Թախլիսիյէ մէմուրը Ապտուլլահ պէյ մախսուսէն իսթիճար գըլընան իքի գըթա րըմօրքէօր վաբօրընա իրքեապէն իչիւն ճումաա կիւնիւ աղշամ իւզէրի Պահրը Սիյահ պօղազընա իզամ գըլընմըշ օլտըգլարը պէյանընա իպլաղ գըլընմըշ տըր ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Պէյօղլուտա վաքը Էրմէնի Գաթօլիք Սէնթ Երրորդութիւն քիլիսէսի Թարաֆընտան վարիտ օլմուշ պիր իլան տըր ։

Յառաջիկայ կիւրակէ օր՝ 9 ամսոյս յեկեղեցւոջ Ամենասուրբ Երրորդութեան ժամ 4ին՝ ի ներկայութեան Ամեն. Գերերջանիկ Տեառն Ստեփաննոսի Պետրոսի Գ.ի կաթողիկոս-Պատրիարքի Կիլիկիոյ՝ հանգուցեալ Գերապատիւ Հօլասեան Յովհաննէս Գերապայծառի հոգւոյն համար Զայնաւոր Պատարագ պիտի մատուցուի, և ապա պաշտօն հոգեհանգստեան պիտի կատարուի ։

5 մարտ 1886

Բերա, կաթողիկոսարան

—

ԲԱՌԱՐԱՆ
ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ-ՀԱՅԵՐԷՆ-ՏԱՃԿԵՐԷՆ

Վէնէտիկ Մխիթարեան Միաբանութիւնը րէհպանլարընտան Հայր Սամուէլ Վ. Գանթարեան պու քէրրէ Ֆրանսըզճա, Էրմէնիճէ վէ Թիւրքճէ միւքէմմէլ վէ մուֆասսալ պիր լուղաթ քիթապը Թէէլիֆ իթմիշ վէ մէյտանը ինթիշարէ չըգարմըշ օլմագլա, եէքըը ճէտիտը մէզքիւր Գալաթատա Սէրգօս խանընտա Մխիթարեանց քիթապխանէսինտէ վէ Գօմիսիօն խանըն տուշարըսընտա 23 Նօմէրօլը Վրոյր քեաղըտճը տիւքքեանընտա վէ սաիր հէր Էրմէնի քիթապճը տիւքքեանլարընտա իքի մէճիտիյէ ֆիյաթլա ֆիւրուխթ օլընմագտա տըր ։

Մէզքիւր լուղաթ քիթապը հագգընտա լիսանը Ֆրանսէվի հէվէսքեարանընա վէ էրպապը մէրագա պիր մալիւմաթ վէրմիշ օլմագ իչիւն, մուգատտէմէսինի պէր վէճհը աթի այնէն նագլ ու Թէրճ իտէրիզ ։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Ազգիս մէջ հետզհետէ մի քան զմի լաւագոյն և ընդարձակագոյն Գաղղիերէնէ Հայերէն բառարաններ հրատարակուելէ յետոյ, ահաւասիկ ի լոյս կ'ընծայուի նաեւ այս բառարանս, յորում բառ կարելւոյն ջանացուած է գործածել այն հայերէն լեզուն՝ որով այսօր ազգին մեկ մեծ մասն ընդհանրապէս կը խօսի և կը գրէ ։

Մեք կը կարծեմք որ սոյն բառարանն իւր դիւրահասկանալի և հասարակաց ընտանի լեզուովն, դիւրատար ձեւովն և դիւրամատչելի գնովն կրնայ օգտակարապէս ծառայել ի պէտս աշակերտաց ազգային վարժարանաց, և այն կարգի անձանց՝ որոց հասակն, ժամանակն, կարողութիւնն և կենաց վիճակն չեն ներեր ինչպէս որ պէտք է ըմբռնել և գործածել մեր գրաբառ լեզուին այն գեղեցիկ բացատրութիւններն և ընտիր ոճերն որովք ճոխացեալ են նախորդ բառարանքն, մանաւանդ վերջինն ։

Կարեւոր համարեցանք կամ մանաւանդ հարկադրուեցանք աւելցնել նաեւ Տաճկերէնն՝ մանաւորապէս անոնց համար, որոնք դժբաղդաբար ոչ միայն գրաբառ լեզուին այլ և նոյն իսկ աշխարհաբարի շատ բացատրութիւններն կարող չեն հասկանալ ։ Այսպիսեաց համար Տաճկերէնն իբրեւ աւելի ընտանի, աւելի ծանօթ և գործածական լեզու, կրնայ Հայերէնի անծանօթ բառերու և խրթին իմաստներու նշանակութիւնն պարզելու և անոնց գործածութիւնն դիւրացնելու նպաստել ։

Բառարանին Գաղղիերէնի մասին առաջնորդ ընտրեցինք Պօժանի փոքրիկ բայց ընտիր և այժմեան գրեթէ առհասարակ գործածական բառարանը զոր յիշեալ հեղինակն յօրինած է, Լիդրէի ընդարձակ բառարանն համառօտելով ։ Հայերէնին համար հետեւեցանք Աւգերեանի և Էմինեանի բառարաններուն, բայց մասնաւորապէս մեզի նպաստեց, մանաւանդ ինորաբանութեանց մասին, Նորայրի Բիւզանդացւոյ ճոխագոյն և ընտրելագոյն բառարանն, որ ամենայն մասամբք իւր բոլոր նախորդներն գերազանցած է, և ամենայն Հայ գրագիտաց համար կարեւոր և օգտակար գործի մը կրնայ համարուիլ ։ Իսկ Տաճկերէնի մասին գլխաւորապէս հետեւեցանք Էմինեանի, Մ. Շիւքրիի և Մ. Աչըգեանի բառարաններուն ։

Հարկ է գիտնալ որ սոյն բառարաններն նախ յօրինուած էր համառօտագոյն ոճով Գաղղիերէն բառարանի մը հետեւողութեամբ, և նոյն ոճով արդէն տպագրուած էին առաջին չորս տառերն ։ բայց յետոյ առ մեզ եղած արդարացի դիտողութեանց վրայ ստիպուեցանք ընդարձակել, գրեթէ ընդ ամենայնի հետեւելով Պօժանի բառարանին, և առաջին չորս տառերու պակասը մասնաւոր յաւելուածով մը լրացնելով ։

Մեք իբրեւ փափաքողք յառաջադիմութեան Ազգիս և անոր բարւոյն համար աշխատողք, կը յուսամք որ այս գործս ոչ բոլորովին աւելորդ և անպէտ աշխատութիւն մը ըլլայ, այլ մանաւանդ թէ գրաբառ լեզուով յօրինուած բառարաններն աւելի օգտակար կերպով գործածելու նպաստէ ։ Այս եղած է մեր դիտումն և նպատակն, երջանիկ կը համարիմք մեզ եթէ չեմք սխալած ։

ՀԱԼԸ ՀԱԶԸՐ

Ցէ՛նէ կէ՛ն վէ Խալքը՛ տա կէ՛ն

Տիւնքի կիւն գօնֆէրանս ագտ օլունմաճագ, վէ տէվլէթի Օսմանիյէ իլէ Բրէնս Ալէքսանտր պէյնինտէ հասըլ կէլմիշ օլան հիւսնի իթթիֆագ վէ վիւճուտէ կէթիրիլմիշ օլան գարարնամէյէ տիւէլի մուազզամայի Եվրօբանըն տախի հիւսնի բէյլ վէ իմզալարը իլավէ գըլընարագ, զաթէն թէմէլի պրագըլմըշ օլան Պալգանլար ասայիշի էպնիյէսի նիւքսէլիպ իգմալէ իտտիրիլէճէք իտի։

Պու կիւն, գօնֆէրանս ագտ օլընմաճագ, վաղ խուլէն ասայիշի հալ թէմէլի նիւզ իւսթիւ պրագըլաճագ, միլիօնլար իլէ վէ տարլըզալը թէտարիք իտիլէն լիրալարա մալ օլմուշ օլան այնի թէմէլ, փիթնէ վէ ֆէսատ րիւզկեարլարը վէ եաղմուրլարը իլէ խարապա նիւզ թուտաճագ, վէ պունճա միւշքիլաթ, զահմէթ, վէ իսթիգրազլար սայէսինտէ թէտարիք իտիլէն էպնիյէ էտէվամը տախի, շիւփհէսիզ մահվ օլաճագ տըր տէնիլմէյէ պաշլանօր։

Նէ՞ իչիւն — Զիւնքի էննէպի կիւմիւշի իլէ ավլանմըշ օլան պիր թագըմ էհլի ֆէսատ, վուրուլան թէմէլին պիշիրմինտէն հազզ իթմէյէ թէնէզզիւլ պուեուրմամըշլար իմիշ . . .

Տիւնքի կիւն, օլ գատար վէլվէլէ վէ թանթանա, մուխապէրաթ, րէյլէր սգանտիլի, վէ գարարը գաթի վէ գարարը ազիմ իլէ ատալար տէնիլինէ պիրիքտիրիլէն, պօլլարըն ալէմ կէօսթէրէն, պայրագ տօնանմալարը վէ սանտալ եարըշլարը իլէ Խունան տէվլէթինի գօրգութմագ իսթէյէն, տօնանմասընը խարապ վէ լիմանլարընը ապլօգա իյլէմէք թէհտիտինտէ պուլունան տիւէլի մուազզամայի Եվրօբա զըրհլըլարընըն, նիհայէթ պիր իչ պէճէրէճէքլէրինէ պէքլէնմէքտէ, եախոտ պէքլէնիլմէսինէ արզու իտիլմէքտէ իտի։

Պու կիւն, եալընըզ պայրագ տօնանմասը վէ սանտալ եարըշը իչիւն Ատինա լիմանընտա պիրիքտիրիլմիշ օլան տօնանմա բօյիսնին տաղըտըլմասը չէօզէթմէի իլէ իշէ խիթամ վէրիլէճէյի սէօյլէնիյօր։

Նէ՞ իչիւն — Զիւնքի, Ինկիլթէրրա տէվլէթինին ուլուլը պաշընտա, սէօզլէրինի իճրա իյլէմէյէ ճէսարէթլէրի օլարլիճէք Սալիզպէրիյէր եէրինէ, հէնուզ Իռլանտա մէսէլէսի կիպի էսքիտիւքճէ էսքիմիշ վէ սըրֆ տախիլի պիր մէսէլէ իչիւն պիլէ նէ օլըր անլաշըլաբիլէճէք պիր բյան վէ պիր էֆքեար մէյտանա գօյմաեա ճէսարէթլէրի պուլունմայան Կլատսթօնլար օթուրուլօրլար։

Տիւվէլի մուազզամայի Եվրօբա տօնանմասըն տաղըտըլմասը, ասայիշի հալէ խալէլ կէթիրմէյէճէկտիր Խունան տէվլէթինտէն թէէմինաթ ալընմըշ օլմասը իչիւն օլաճագ իմիշ։

Ֆագաթ էյէր Խունան տէվլէթի ասայիշի հալէ խալէլ կէթիրմէք նիյէթինտէ տէյիլ իսէ, քէնտի մալիյէսի իգթիտարը խարիճինտէ պուլունան օլ ճէսիմ օրտուսընը վէ տօնանմասընը պիր սիւս իչիւն մի պագը սագլամագ իսթէյօր։

Տիւվէլի մուազզամայի Եվրօբանըն միւթթէֆիգ տօնանմասը, բօլիթիգա լիսանընըն լուղէթ քիթապընտա բէք գայիֆ մանէասը պուլունան պիր սուլհ վաքթի ախզ իյլէմէք իչիւն տէյիլ, իլլա Խունան օրտուսունուն վէ տօնանմասընըն տաղըթըլմալարը, վէ էկէր սուլհ իսէ սուլհ հալինէ իատէ գըլընմալարը իչիւն Շարգ սուլարընա կէչտիլէր. վէ պու նիյէթ ու էֆքեարլարը տախի պիր տէպտէպէ վէ ազամէթլէ ալէմէ իլան օլունտը։

Եվրօբա տօնանմասը նասըլ քի կէլմիշ իսէ էօյլէ տէ կիտէպիլիր. ֆագաթ Խունան օրտուսու վէ տօնանմասը, Շարգըն ասայիշի հալինէ գարշը այնի թէհտիտավէր մէվգըընտա պագը տուրուեօր, վէ տահա ֆէնասը օլարագ, Շարգըն տիւկէր գըթալարընտա գօրգուլարըն տան գըմըլտանմամագ հալէ կէլմիշ օլանլար տախի, թէքրարէն իսպաթը վիւճուտ իյլէմէյէ ճէսարէթ քէսպ իտէճէքլէր տիր։

Պալգան չէպիհճէզիրէսինին հէր գըթասընտա տախի, էէնի էէթմէ պիր էհլի ֆէսատ կիւրուհի վար տըր քի, ուղրունա գան տէօքմէյի աղըզլարընա էզպէր իթմիշ օլտուգլարը վաթանլարը տիւնեայի պիր ճէննէթ հալի քէսպ իյլէսէ պիլէ. էինէ քէնտի կէօզլէրի, ֆէսատ, իխթիլալ, հարպ, վէ հէր նէվի ալթիւսթլիւգ ալէմինտէ տիր. վէ պու ֆըրգալարըն, խարիճտէն տախի գուվվէթ պուլան էօյլէ պիր իրթիպաթը միւթէսսիլէլէրի պուլունմագտա տըր քի, եալընըզ պիրիսինին ազաճըգ նիւզ պուլմասը իլէ տիկէրլէրի տէ թէշվիգ օլունմագտա, վէ ֆէսատ հարէքէթի ուժուժիւլէշմէքտէ տիր. վէ պու ճիհէթ օլ գատար սահիհ տիր քի, հէր թարաֆտա վէ այնի վագըթտա այնի ֆըրգանըն պէհէր գօլունուն պիրտէն պաշլարընա վուրուլմագըճա, թէքմիլ պիր րահաթը հալէ նայիլ օլմագ, ատէթա գաբիլիգ տիր։

Մաճուտ Պուլկար էհլի ֆէսատ գըսմընըն չու սօն կիւնլէրտէ թէքրարէն գըմըլտանմաեա պաշլամըշ օլմասը, Ռուս Բանսլավիզմ գըսմընըն թահրիքեաթընտան իլէրի կէլմիշ օլտուղու, հէման հէր թարաֆտան իխպար օլունմուշ պիր մատտէ տիր։

Էկէր Մ. Կլատսթօն ճէնապլէրի, Լօրտ Սալիզպէրինին բօլիթիգա բրօկրամընը նօգթասը նօգթասընա իճրա իյլէմէք ճէսարէթինէ մալիք պուլունմուշ օլսա իտի. Խունան մէսէլէսի չիմտիյէ տէկին չօգտան պէրու հալլ օլունմուշ պիթմիշ իտի։

Խունան մէսէլէսինին ուզանըրգ այնի թէհտիտավէր հալտէ պագը գալմասը, Ռուս Բանսլավիզմ ֆըրգասընա ճէսարէթ վէրտիւի կիպի, պու ճէսարէթ անտէն տախի Պուլկար էհլի ֆէսատը ֆըրգասընա սիրայէթ իտէր, եարըն Պուլկարտան տախի Սըրպիստայա կէչէր, Սըրպիստանտան տախի տիկէրլէրինէ սիրայէթ իտէր։

Պուլկար թայիֆի հալքէր տիրլէր, վէ պու հալքէրէ թապի պուլունան միլլէթլէրին հիւքիւմէթլէրի վէ հաթթա Ռուսիա տէվլէթի քէնտիսի տախի, իչին պիր տէրէճէսի վար տըր քի, օ տէրէճէլէրէ կէլինտիքճէ քէնտիլէրի տէ իսթէմէքլէրի պի հարէքէթ իտէմէզլէր, վէ պիր ուժուժի իխթիլալա մէյտա[redacted] վէրմէ-մէք իչիւն, չար նա չար, չո[redacted] պու սուրէթլէ էհլի ֆէսատ կիւրու[redacted]ն կէօզինիւ պօյյաճագ պիր [redacted] մէյտան պուլունմայա մէճպուր գալմըշ օլուրլար։

Վէ պու պէտալախմ մէճպուրիյէթ տիր քի, չօգ տէֆա էն գիյաթի թէհսիֆ օլունաճագ հալլէրէ տէ սեպէպիյէթ վէրմիշ տիր։

Շարգտա վագը օլան հէր նէվի գարըշըգլըգլար ալթընտա Ռուսիանըն բարմաղընը քէշֆ իյլէմէք պիր ատէթ հիւքմինէ կիրմիշ տիր։

Վէ պու ատէթ տախի օլ տէրէճէ տէ գուվվէթ քէսպ իյլէմիշ տիր քի, անըն հիւքմինի գըրմագ, էն միւշքիլ չէյլէրտէն պիրիսի օլմըշ տըր։

Ֆագաթ Ռուսիա տիւէքըլէ՞նէ՞ ան-լաշըլմագ լազըմ կէլիր։

Պուրաանըն իղաճ էյլէմէք օլ գատար միւշքիլ հալլէրտէն պիրիսի տէյիլ տիր։

Պաշգա տէֆալար տախի տէնիլմիշ տիր քի, բօլիթիգա ալէմինտէ, իքի գըթա Ռուսիա մէվճուտ պուլունմագտա տըր։

Պիրիսի, րէսմի Ռուսիա տըր, եանի Ռուսիանըն իտարէի իմբէրաթօրիյէսի։

Տիկէրի տախի, ղայըր րէսմի Ռուսիա տըր, եանի Բանսլավիզմ ֆըրգասը։

Հէր նէ գատար Ռուսիա տէվլէթի րէսմի Ռուսիա քէնտիսի իսէ տէ, պազը հալլէր Թանզիմաթ րէսմի իճրա սըրֆ . . . րէսմի իճրաթ, Բանսլավիզմ ֆըրգասը էհէմմիյէթլի կէչիլիր. ֆընա սըրա, իշթէ օ զըրատա տըր։

Ասայիշի հալէ, վէ ալէլ խուսուս Շարգըն ասայիշի հալինէ արզուքէշ օլանլար, վէ անը պագը սագլամագ իչիւն մէնաֆիի մուխասսասէլէրի պուլունանլար, Ռուսիա բօլիթիգասը տիգգըլէրինի Բանսլավիզմ ֆըրգասընըն հէտէֆինէ կէչմէքտէ ֆուրսաթ գաչըրմամալը տըրլար։

Տէվլէթը Օսմանիյէ իլէ Բրէնս Ալէքսանտր հազրէթլէրի պէյնինտէ վիւճուտէ կէթիրիլէն գարարնամէնին, նէ՛ տէրէճէլէրտէ Ռուս Բանսլավիզմ ֆըրգասը սինիրլէրինի տօգունմուշ օլտուղը մալիւմ տիր. քէզալիք անըն սեպէպլէրի տէ մէյտանտա տըր։

Ֆագաթ տիւէլի մուազզամայի Եվրօբա, սուլհ հէր վէճհ իլէ մուհաֆազասընա էնինէ հէր վէճհ իլէ գարարը գաթի վէրմիշ օլ-ուգլարընա ասլա չիւրհէյէ մահալ բրագմայաճագ պիր գարարը գաթի իպրազ էյլէտիքլէրինտէ, Ռուս Բանսլավիզմ ֆըրգասը տախի, Ռուսիանըն հարէքէթինէ հիչ պիր մէյտան գալմամըշ օլտուղընա հէր վէճհ իլէ գաթիեն իգնա օլուր, վէ Ռուսիա տէվլէթինին նիյաթը խայիրխահանէսի իւզէրինէ իճրայի թէսիր էյլէմէքտէն իւմիտ օլմասընը կէօրէճէք, քէնտիլէրի տէ էհլէրինտէ րահաթ օթուրուրլար, վէ նիյէթ ու էֆքեարլարընա տահա գիյաթէ մուվաֆըգ պիր սըրայա պէքլէմէք թէսլիմի իլէ իքթիֆա իտէրլէր իտի։

Տիւվէլի մուազզամայի Եվրօբա, թա մէսէլէնին հիյնի իպթիտասընտան պէրու, վէ ալէլ խուսուս Խունան մէսէլէսինտէ, պիր իթթիֆագ զահիրի կէօսթէրէպիլտի՞ մի։

Պիր նիւմայիշ պահրի ճիհէթինտէ պիլէ թէքմիլ պիր իթթիֆագ հասըլ կէլմէյիպ, քիմիսի խաթըր իչիւն պէն տէ կէլիրիմ տէտի. օ պիրի կէլիրիմ ամմա իչէ գարըշմայըմ տէտի. պիր տիկէրի տէ էմսալի վէճհ իւզրէ պէն թօբ աթմամ վէ սօնրատան եաբանճըլըգտա սօնրատան տիւշիւնիրիմ տէտի. պիր պաշգասը տա պաշգա պիր չէյ սէօյլէտի։

Եւ էկէր պիր չէյէ գարըշմաեաճագ, վէ եալընըզ [redacted] լարընը կէօսթէրիպ հիյնի ի[redacted] գատէ սիլահսա տա տավրանմա[redacted] ագլար իտի իսէ, պիր Թագլիտ ի[redacted]ն մի էհլէրինտէն տէտիրկին օլու[redacted]ր։

Լիւզումսուզ գահրամանլըգլարընի տէ պիր թարաֆա պրագալըմ. էկէր պիր իչէ գարըշմաեաճագ վէ հիյնի իգթիզատէ սիլահսա սարըլմաեաճագ իտիլէր իսէ, քէնտիլէրի պիլէ իտի-լէր. կէօսթէրիշ իթմէք իսթէ-տիքլէրի Խունանլըլարա՞ նէ իչիւն սէօյլէմէտիլէր, գարարսըզ սուրէթ-տէ կէօզինիւ գօրգութաճագլա-րը Խունանլըլարը պու հարէքէթ-լէրի իլէ տահա զիատէ մուգավէմէթէ թէշվիք գըլմըշ օլմա՞զլար մը իտի։

Իշթէ տուէլի մուազզամայի Եվրօբանըն, Մ. Կլատսթօն կիպի կէվ-չէք պիր տիբլօմաթըն րիասէթի թահթընտա իճրա իտէճէքլէրինի նիւմայիշչիլէրինին պիր թագլիտ օ-եուն գապիլինտէն պուլունմուշ օլտուղունա տա թէաճճիւպ իթմէմէ-լի տիր։

Ֆագաթ թէաճճիւպի պիր թարաֆա պրագալըմ. թէէսսիւֆի՞ նէ եարըմալը։

Խունանլըլար, տուէլի մուազզամայի Եվրօբանըն պու կէվշէք հարէքէթինի կէօրէրէք, տայըլըն սէվկիւլիւսիւ օլան եէկէնլէր կիպի, քէնտիլէրինէ գարշը վուգու պուլան թէհտիտլէրի ասլա պիր իչ եէրինէ գօյմագ պիլէ իսթէմէտիլէր. վէ Խունանլըլարըն արգասընտան տախի Ռուս Բանսլավիզմ ֆըրգասը, Թագլիտին սըրըընը կէօրէրէք թէշվիք օլտուլար. Ռուսիա տէվլէթի տախի, ղայրի րէսմի Ռուսիանըն կէօզինէ սօգաճագ ճիտտի պիր գօրգու հէյքէլի պուլամամարագ քէնտիսի տախի անլէրին էնթրիգալարընա կէօզ գաբամամա մէճպուր օլտու, վէ պու ֆըրգանըն տիպսիզ պուճագլարընտան չըգան բօլլար վէ բուալիլէր, քէնտի ճէլպ իտիճի թէէսիրլէրինի սէրպէսթ սէրպէսթ իճրա իյլէմէյէ մէյտան պուլուրտուլար։

Բրէնս Ալէքսանտրա, Թիւրքօ Պուլկար գարարնամէսինէ, Պալգան չէպիհճէզիրէսինին վէ ումում Շարգըն ասայիշի հալինէ գարշը էէնիտէն պաշ կէօսթէրմէյէ պաշլամըշ օլան Զըրբան ֆէսատը էմարէլէրի, հէփ պունլարըն նէթիճէլէրի տիրլէր։

Լօրտ Սալիզպէրի հազրէթլէրինի՞ . սըլ արանմասըն։

(Պօսֆօր Բօսթը Եթիթօ)

ԱՆԱՏՕԼՈՒ ՇԸՄԷՆՏՕՖԷՐԼԷՐԻ

Անատօլուտա չըմէնտօֆէրլէր ինշասը իչիւն Տէրսաատէթ Զըրաաթ Օտասը նամընա իսթիտաղ իթաօլընմասընը միւսթէթէտի Օտաի մէզքիւր րէիսը էվվէլի ֆէրիգ Նէճիպ բաշա հազրէթլէրի թարաֆընտան հիւքիւմէթէ Սէնիյէյէ պիր գաչ լայիհալար վէրիլմիշտի, վէ մէզքիւր լայիհալար մուճիպինճէ Իզմիտտէն Պաղտատա գատար եաբըլաճագ չըմէնտօֆէրին պիր չօգ գըսըմլարտան իպարէթ օլաճաղընը պէյան իթմիշ, վէ պիրինճի գըսմ խաթթըն կիւզէրկեահը իտէճէյի մահալլէրի աթէտէքի կազէթամըզտա եազմըշ իտիք։

Սօնրա գըսմլար հագգընտա տախի իսթիխսալ իթմիշ օլտուղըմըզ մալումաթ պէր վէճհէ զիր պէյան իտէրիզ։

Խուլասէ մուավէնէնին գըսմը սանիսի Գօնեա է . . քէլէրինտէն պէտ իլէ Սվաստան Նիկսար վէ սօնրա Էմասիա, Միսիրի, Սօգան-Տէրէ, Տօլու Գարահիսար, Ինէէ-Սու ճիհէթլէրինտէն կէչէրէք, Գայսէրիյէյէ վասըլ օլաճագ տըր։

Խաթթ Գայսէրիյէտէն Սարըսագ, Սուլթան չայը, Պէլաս, Քէմրիք, Սարը-Օղլան, Քեօշէք, Քիյալմէ գարիյէլէրի թարիգիյլէ Իսմիտտա իլօնլ, Գըզըլ ըրմագա եարըլաճագ քէօբրիւտէն կէչէրէք, Սիվասա իրիշէճէք տիր, վէ պուրատա խաթթ ճիհէթը չարգիյէյէ մէյլ իտէուպ, Գօչհիսար, Պէսարէ, Քէչիքէօյ, Ինկէօլիւ, Էրզէնիքէ, Գուրու չայ գարիյէլէրինտէն տօլաշարագ, Էրզինճանա վէ պատէհու Բօսգա, Գարօլ գարիյէլէրի հիզասընտան վէ Իլմալը տաղը քէնարընտան կէչէրէք Գարագուլագ, Մամախաթուն, Ճօնիս, Իղճա Թարլա կիւյէ Էրզրումա վասըլ օլուր քի, ուզունլուղը Թախմինէն 840 քիլօմէթրօ տըր։

Իւչիւնճիւ գըսմ խաթթ Իսքէնտէրուն քէօրֆէզինտէքի պիրինճի խաթթըն մինթէգասընտան պաշլայըպ, Սիս գասապասը ճիվարընտան վէ Սէյհան ըրմաղը քէնարընտան Մարաշ վէ օրատան Այնթապա կիտէճէք, վէ սօնրա Հարամի գալէսի ճիվարընտա Ֆրաթ (Եփրատ) նէհրինէ եարըլաճագ քէօբրիւտէն կէչիպ Սօրուճ, Ուրֆա, Մէլիքար, Ֆիք գասապալարը ճիվարընտան տօլաշարագ Սէվէրէք գասապասընա ուզանաճագ տըր, Սէվէրէքտէն Տիյարպէքիրէ վէ պատէհու Տիյարպէքիր օվասընտան Սասուն, Գաֆուա գարիյէլէրինտէն կէչէրէք Պիթլիսէ կիտէճէք տիր. Պուրատա խաթթ ճիհէթը զարպիյէյէ տէօնիւպ, Հանտուշի տաղը ճիվարընտան վէ Մուրատ չայը քէնարընտան կէչէրէք Խարբութ վէ պատէհու Մալաթիյա վասըլ օլաճագ տըր քի, մէճմուը ուզունլուղը 970 քիլօմէթրօ տըր։

Տէօրտիւնճիւ գըսմ խաթթ Տիյարպէքիրտէն պաշլայըպ, Ագբունար, Խանիյէ, Սուլթան Մուսա գարիյէլէրի ճիվարընտան կէչիպ Մարտինէ, վէ օրատան Խարիյէ, Նասիպին, Էնսավէր, Թէլլայա, Ավանատ, Հօզնա, Տօլապիյէ գասապալարը թարիգիյլէ Մուսուլա վասըլ օլաճագ տըր քի, պու բարչատա գէմին զաչէթ միւսաիտ տիր. Մուսուլտան Տէճլէ նէհրինէ պիր քէօբրիւ եաբըլաճագ տըր. Պատէհու խաթթ Սէլամիյէ, Շմապզաթ, Շէքհօզօր, Ալթուն քէօբրիւտէն տօլաշըպ Քէրքիւք, վէ օրատան Տէճլէ վատիսինտէն տօղրուճա Պաղտատա միւնթէհի օլաճագ տըր. Պու գըսմըն ուզունլուղը 970 քիլօմէթրօ տըր։

Պէշինճի գըսմ Սամսունտան պէտ իլէ Գավագ, Լատիգ, Էրկիրան Թարիգիյլէ Ամասիայա վէ սօնրա Անէպէսար, Թուրխալ, Խանքէօյ, Բազար քէօյ ճիհէթլէրինտէն կէչէրէք, Թօգատա կիտէճէք, վէ օրատան Սիվասա ուզանըբ Ուլաշ, Տէլիքլի-Թաշ, Գանգալ, Ալաճա-Խան, Հէքիմ-Խանը, Պըրասթիգ Թարիգիյլէ Մալաթիյա վասըլ վէ Տիյարպէքիր խաթթը իլէ պիրլէշէճէք տիր. Պու գըսմ խաթթըն ուզունլուղը Թախմինէն 550 քիլօմէթրօ տըր։

ԳՈՒՍՏԱՎ ՄԷՇՀՈՒՐ ՊԻՐ ՃԱՄԻ

Գուտսը Շէրիֆտէ Եպրօն նամլը մաղարաի վէ մէշհուր պիր ճամի պուլունուպ, պու ճամի Շարգըն գէմանը գատիմէ մէնսուպ օլան էն մէշհուր ասարը աթիգասընտան պիրի պուլունմագտա տըր. Իպրահիմ, Իսհագ, Եագուպ Նահապետլէր իլէ Եօվսէֆ կեօնըլիւ օրատա տէֆն իտիլմիշ օլուպ, պունլարըն ճէսէտլէրի էհր ալթընտա թապիի գօմուգ էէրլէրտէ վագ վէ հըրֆըզ իտիլմիշ վէ ճամի մէզքիւր տախի մէզքիւր գօմուգ էէրլէրին իւզէրինէ պինա օլունմըշ տըր։

Ինկիլթէրրա վէլիահտը պրէնս տը Կալ հազրէթլէրի 1860 սէնէսինտէ, ճամիի մէզքիւրէ կիրմէկէ մէզուն պուլունմըշ իսէ տէ, պու իթիզնի իսթիհսալ իթմիշ օլմագլա, Բրուսիա գոնսօլոսը իլէ պէրապէր իպատէթխանէի մէզքիւրէ տուխուլ

(132)

ՍԻՄՕՆ ՎԷ ՄԱՐԻ

ՄԻՒԷԼԼԻՖԻ

ՔՍԱՎԻԷ ՏԸ ՄՕՆԹԷՓԷՆ

ՄԻՒԹԷՐՃԻՄԻ ԱՆՏՕՆ ԱԼԻՔ

Ֆէրտասը կիւնիւ սապահ սաաթ տօգուզտա Մէզլէյ սօգաղընտաքի տաիրէյէ կիթտի, Ժօզէֆ տախի պիրազ սօնրա կէլիպ մէրգումէյի պուլտը։ Ժօզէֆ գըյաֆէթ վէ հալինի տէյիշթիրիպ, Պրիւքսէլ պիրախանէլէրինտէն չըգմայան Պէլճիգալըլար կիպի իչրէթ մէրագլըլարընա պէնզէր պիր հալ վէ սըֆաթ թագընմըշ իտի։

Ռօզիէ .— Շու թէպտիլը գըյաֆէթ խուսուսընտա բէք մուվաֆֆագ օլմըշսըն։

Ժօզէֆ .— Պէնի նէ՞րէլէրէ կէօթիւրէճէյինիզի անլատըղըմտան, պէօյլէ պիր Պէլճիգալը գայըպ վէ գըյաֆէթինի թագընմագլըղը մուվաֆըգ մասլահաթ կէօրտիւմ։

Ռօզիէ .— Զէքեավէթինէ պիր տէլիլ տիր . . . կէրչի, աչըգ աչըգա Բէյթ-Պօ լօգանթասընա կիտէրէք Թահգըգաթը լազըմէնին իճրասընա հագգըմըզ օլուպ սիւվարիլէրիմիզէ ճէվապ վէրիլմէմէք գապիլ օլամազ իսէ տէ, քիմ օլտուղըմըզը պիլտիրմէմէք պին քէրրէ խայըրլը տըր . . . Թէլէկրաֆ կէօնտէրիլտի՞ մի։

Ժօզէֆ .— Էմրը մախսուս իլէ պու կէճէ կիթտի . . . աղշամա գատար ճէվապընը ալըրըզ։

Ռօզիէ .— Ճէպինտէ պիր կազէթա վա՞ր մը։

Ժօզէֆ .— Էվվէթ, Բըլէ Ժուռնալ . . . նէ՞ եարաճագսընըզ։

Ռօզիէ .— Օթուր տա օգու քի, պանա պէքլէմէքլէ ճանըն սըգըլմասըն . . .

Ժօզէֆ .— Պիր եէրէ՞ մի կիտէճէքսինիզ։

Ռօզիէ .— Զօգ սիւրմէզ չիմտի կէլիրիմ .— տէյիպ, էլպիսէ տասընա կիթտի։ Օն տագիգա սօնրա պաշտան այաղա գատար Պէլճիգալը գըյաֆէթինէ կիրիպ վէ էլինէ պիր եօլճու չանթասը ալըպ կէլտի. չու գըյաֆէթ՝ Ժօզէֆին հալ ու գըյաֆէթինէ օ տէրէճէ ույղուն իտի քի, հէր իքիսինին տախի Պէլճիգալը օլտուգլարընա շիւպհէ օլունամազ իտի։ Լիսանլարընը տախի գըյաֆէթլէրինէ լայըգըյլա ույտուրմըշ օլտուգլարընտան, իքիսի պիրտէն պիր արապայա պինիպ, Կրամմօն սօգաղընտաքի Բէյթ-Պօ լօգանթասընա կիթտիլէր վէ մուվասալէթլէրինտէ արապատան էնիպ լօգանթանըն եան գաբուսընտան իչէրի կիրտիլէր։

11

Ժօզէֆ՝ Պէլճիգալը Թէլաֆֆուզըյլա գարշըսընա չըգան խըզմէթքեարա .— Բէյթ-Պօ լօգանթասը պուրասը տըր տէյի՞լ մի։

Խըզմէթքեար .— Պուրասը. Մատամ իլէ պէրապէր պուրայա իգամէ՞թ իչիւն մը կէլտինիզ։

Ռօզիէ .— Էվվէթ, էվվէթ. պիր գաչ կիւն իգամէթ իտէճէյիզ։

Խըզմէթքեար .— Բէք միւնասիպ վէ րահաթ տաիրէլէրիմիզ վար, մէմնուն իտէրիմ քի, իքինիզ տէ . . .

Ռօզիէ .— Էյի, էյի. եալընըզ չուրասընը անլամագ իսթէրիզ քի, աճապա սիզ վէ պու լօգանթայը Թարիֆ իթմիշ օլան պիր տօսթումըզ պուրատա՞ մը տըր։

Խըզմէթքեար .— Պիր Պէլճի՞գալը մը։

Ռօզիէ .— Էվվէթ, Պրիւքսէլլի։

Խըզմէթքեար .— Աճապա օ տօսթունըզ Մ. Հէյմա՞ն մը տըր։

Ռօզիէ .— Խա՛յր։

Խըզմէթքեար .— Տօսթունըզըն իսմի՞։

Ռօզիէ .— Ժիւլ Թէրմիս։

Խըզմէթքեար .— Թամամ, թամամ . . . Մ. Թէրմիս. Պրիւքսէլլի պիր ագարէթ սահիպի. ագ վէ գըվըրճըգ սաչլը։

Ռօզիէ .— Թա քէնտիսի, տօսթումըզ տէտիյիմիզ օ տըր . . . էլան պուրատա՞ մը տըր։

Խըզմէթքեար .— Խա՛յր . . . կիթտի։

Ռօզիէ .— Նէ՞ զէման։

Խըզմէթքեար .— Տէօրթ կիւն օլույօր։

Ռօզիէ .— Թամ տէ՞օրթ կիւն մի։

Խըզմէթքեար .— Պիր էյի խաթըրլըյօրըմ տէյիլ ամմա . . . եա տէօրթ եա պէշ կիւն օլուր. տէֆթէրէ պագաճագ օլուր իսէմ, սահիհինի սէօյլէրիմ։

Ժօզէֆ .— Աճապա Պրիւքսէլէ՞ մի կիթմիշ։

Խըզմէթքեար .— Եօ՛գ, եօ՛գ։

Ժօզէֆ .— Նէտէ՞ն պիլիյօրսըն օրայա կիթմէտիյինի։

Խըզմէթքեար .— Էշեալարընը Լիօն չըմէնտօֆէրի մէվգըֆինէ կէօնտէրտի։

Ժօզէֆ իլէ Մարթէլ հէման պիրպիրլէրինէ պագըշըրլար։

Ռօզիէ .— Զօգ թէէսսիւֆ իտէրիմ, չօ՛գ. էյլիւզէ գօյմուշ կիպի իտիք. հիչ օլմազսա պիր ալ Բարիստէ օթուրաճաղընը սէօյլէմիշ իտի։

Խըզմէթքեար .— Կէօրիւնիր քի, նիյէթի հագգըգաթէն պիր միւտտէթ Բարիստէ օթուրմագ իմիշ. չիւնքի օհա կէօրէ պիր տաիրէ քիրալամըշ իտի. լաքին, պիր կիւն իքի քիշի կէլտիլէր քէնտիսիյլէ կէօրիւշտիւլէր. օ կիւնիւ կիթմէկէ գարար վէրիպ, պրագտը չըգտը։

Ռօզիէ .— Էկէր Թէրմիսին տօսթլարընտան իսէ, օ իքի գաթը պիզ տէ թանըրըզ։

Խըզմէթքեար .— Պիլմէյօրըմ, մա՛տամ. օ կէլէն զաթլարը հիչ կէօրմէմիշ իտիմ. պիրիսի րահիպ, տիկէրի տէ կէնճ պիր քիմսէ իտի։

Ժօզէֆ Թէաճճիւպլէ .— Րահի՞պ մի։

Ռօզիէ՝ Ժօզէֆին թէաճճիւպտէ գալմասընը չօլըրտըլըզ ատտ էյլէտիյինտէն, հէման աթըլըպ .— Օ՛՛ւր եա, թէյզէզատէլէրինտան րահիպ Կիւլոթէն եօ՞գ մը,— տէյու սէօզիւն օ ճիհէթինի գարըշտըրտըգտան սօնրա, խըզմէթքեարէ խիթապէն .— Օ պիրի սարը՞ պիր տէլիգանլը մը իտի, տէտի։

Խըզմէթքեար .— Օրասընը պիլէմէմ, նէրտէյսէ գարանլըգ իտի . . . աճապա կէօրէպիլտիմ, չըգտը Մ. Ժիւլ Թէրմիսին իգամէթ իթմէքտէ օլտուղը 17 Նումէրօլը տաիրէնին գաբուսընը ուրտը։

Ռօզիէ .— Օ տաիրէ չիմտի պօ՞շ մը տըր։

Խըզմէթքեար — Էվվէթ, մա՛տամ։

Ռօզիէ .— Էօյլէ իսէ ույտուրըրըզ. տօսթումըզ պէյէնմիշ տէ օթուրմըշ իսէ, պիզ տէ օթուրապիլիրիզ տէմէք տիր . . . կէօսթէր պիզէ օ տաիրէյի . . . Թութալըմ տա սօնրա կիտէլիմ չըմէնտօֆէրտէն սանտըգլարըմըզը տա կէթիրէլիմ . . .

Մատամ Ռօզիէնին տաիրէյի քիրալամասընտան մագսատը նէ օլտուղընը Ժօզէֆ Փարք իտէմէմիշ իտի իսէ տէ, էնէ Թէրմիսին իթմիշ իտի։

Խըզմէթճի՝ կիտիպ տաիրէնին անախթարընը ալըպ, սախթէ Պէլճիգալըլարը իքինճի գաթա չըգարտը, վէ օն իքի կիւն գատար Բիէր Լաֆիթիին իգամէթ իթմիշ օլտուղը տաիրէնին գաբուսընը աչարագտան սօնրա.— Հէր չէյ սըրասընտա, չալըշըգ պիր չէյ իսթէյէճէք օլուր իսէնիզ, չանը չալըրսընըզ, նէրտէյսէ պանլարըն արալըգընտա տախի պիր իքի խըզմէթճի պուլունուր։

(Տէվ-ը)

իթմիշ, վէ Բրուսիա գօնսօլօսը՝ իչպու մուսաատէտէն պիլ իսթիֆատէ, Նազարը Թէոգիդ ու մուայէնէտէն կէչիրտիկի չէյլէրի մուաքին օլտըղը մէրթէպէ գալէմէ ալարագ, ասարը աթիգա մուալլիմլէրինի խայրէթէ մէմնուն վէ խօշնուտ գըլմըշ տըր։

Ախիրէն Ֆրանսանըն Գուտսը Շէրիֆ գօնսօլօսը Մ. Լըտու՝ ճամիի մէզքիւրըն հիւքիւմէթը Սէնիյէ Թարաֆընտան չըզտըրըլան մունթազամ պիր բէամին ֆօթօկրաֆընը ալըզ ու իսթինսալ իթմէյէ մուվաֆֆագ օլարագ, մէզքիւր ֆօթօկրաֆը Ֆրանսա խարիճիյէ Նազըրը վասըթասըյլա Ֆրանսանըն Գուլուտ վէ Լէվայիհ Ագատէմիասընա (Ագատէմի տէ-զ-էն (ազրիբսիօն) կէօնտէրմիշ տիր։

Ասարը աթիգա մուալլիմլիկինտէն Մ. տը Սօլսի՝ զանն ու գըյասա տաճա զիյատէ իւէրի վարարագ, ճամիի մէզքիւր սուրըլըն (չըշտապատ) պազը գըսմլարը Դաւիթ մարգարէ զէմանընա մէնսուպ օլտըգլարընը պէյան իթմիշ իսէ տէ, Մ. Րընան՝ պու զաննիյաթը իթիրազէն, ճամիի մէզքիւրըն բիվայէթ օլընտըղը գատար էսքի ասըլարա մէնսուպ օլմատըղընը սէօյլէմիշ տիր։

Մ. Շէֆէրին պէյանընա կէօրէ, Էպրօն ճամիսինին տէրունինտէքի պիճհիւմէ Թէֆէրրուաթ՝ Ալի պէյին Թարիֆի սայէսինտէ 1818 սէնէսինտէն պէրու մալիւմ օլուպ, անտէն սօնրա Մ. Բիվա տը Նէյրա նամընտա պիր Սեանիօ՝ « Շամտան Սէյլան ատասընա գատար » սէյէհաթը պիր քիթապընտա ճամիի մէզքիւրը նագշ ու Թարիֆ իթմիշ, վէ պու Թարիֆ՝ անտէն էվվէլքի Թարիֆէ հէմ Թէմամըյլա մութապըգ պուլընմըշ վէ հէմ տէ անը տաճա զիյատէ իքմալ էյլէմիշ տիր։

Պունտան պիր գաչ սէնէ ագտէմ գօնթ Բիան՝ պիրինճի էնլը սաիբզ (խաչակիր) գըյամը իւզէրինէ արզը Ֆիլիփթինին (Պաղեստին) գիթըհ ու Թէսխիր օլընտըղը էսնասընտէ պիր բուհանի Թարիգաթըն Էպրօն ճամիսինի ալըզ ու Թէսարրուֆ իթտիկինէ տաիր զայըը մաթպու (անտիպ) պիր հիքեայէյի Ֆրանսա ագատէմիասընա Թէգտիմ իթմիշ, վէ պու հիքեայէյի զայըը մաթպուէնին 12ինճի ասր էսէրի պուլընտըղը զանն ու գըյաս օլընմըշ տըր։ Հիքեայէի մէզքիւրէնին մուհարրիրի՝ Նագլ իթտիկի վուգուաթը բէյ իւլ ան կէօրմիւշ օլտըղընտան, միհրապը, պալատէ վիքը օլնան տէօրթ Նահապետլէրին մէզար էնլէրինի, վէ զէմանը գատիմէ մէնսուպ օլան տէօրթ մէզարլըն քէչֆ օլընտըգլարը էնր ալթը մաղարալարընը բէք մուտագգիգ պիր սուրէթտէ Նագլ ու Թարիֆ էյլէմիշ տիր։ Մէզքիւր մաղարալարտա պուլունան ինսան քէմիքլէրի՝ ալայ իլէ էօզարը չըգարըլըպ, էնզարը էհալիյէ վազ ու Թէշհիր օլընմըշ, վէ հէյվալիտէն գօչուչուպ կէլէն խալգ՝ քէմալը հիւրմէթ ու բիայէթլէ մէզքիւր քէմիքլէրի սէյր ու Թէմաշա էյլէմիշ տիր։ Իչպու քէմիքլէր սօնրա երինէ այնը ալայ իլէ մէզքիւր մաղարալարա կէօթիւրիւլիւպ վազ վէ հըֆզ օլընմըշ տըր։

ՀԻՒՏԷՅՑԱ ՇԷՀՐԻ

Եէմէնին իսկէլէսի պուլունան Հիւտէյտա չէհրինտէն Թարաֆըմըզա պիր վէճհը աթի եազըլմըշ տըր։

Հիւտէյտա՝ Եէմէն վիլայէթինին իսկէլէսի օլտըղընտան, լիմանը հէր նէ գատար բէք տէ էմնիյէթլի օլմայըպ, մալ վէ սէֆինէ իչիւն տայիմա Թէհլիքէ մէվճուտ իսէ տէ, գահվէ Թիճարէթի իչիւն օրայա բէք չօգ սէֆինէ վիրուտ իտէր։ Շէհրը մէզքիւր էհալիսի ումումէն ֆագիր վէ Թէնպէլ օլուպ, էգըրի անճագ օն օն պէշ զէնկին Թիւճճար պուլընմագտա տըր։ Թէքմիլ Եէմէն վիլայէթինին նուֆուսը էհալիսի իւչ միլեօն Թախմին օլունուպ, պունլարտան 40 000ի Եահուտի տիր վէ տաղլըգ մահալլէրտէ իգամէթ իտէր։ Բում անճագ երիւզ նուֆուս պուլունուպ, պունլարըն պիր գաչը Հիւտէյտատա իգամէթ իտէրլէր։ Եէրմի գատար տա Էրմէնի պուլլընտըղը Թախմին օլընապիլիր։

Եէրլի էհալինին գըյաֆէթի ուզուն պիր բէչտիմալ իլէ պիր տէ քիւչիւք պիր պաշ էօրթիւսինտէն իպարէթ օլուպ, լաքին զէնկինլէրի՝ մուսլին գումաշընտան մաամուլ ուզուն պիր էնթարի վէ պիր իբէք ճիւպպէ վէ եա պինիշ կիյէրլէր, վէ պաչլարընա սարըգ սարըպ այագլարընտա տա չարըգ միսալի պիր նէվի այագ գապը Թաշըրլար։ Գարըլար իբէք չարչաֆա պիւրիւնիւպ, պու չարչաֆլար սարը վէ եա պէյազ սըրմա իլէ իչլէնմիշ տիր։ Պունտան մաատա գարըլար՝ պիր իբէք բէչտիմալ իլէ տէֆիլէ գըսա պիր կէօմլէք կիյէրլէր վէ այագլարընտա կիւմիւշ գալըը Նալըն Թաշըրլար։ Գարըլար՝ չէհրէ կիրտիքլէրինտէ, չարչաֆըն ալթընտան բէչտիմալլարընը կէօսթէրմէք ատէթլէրի տիր։ Պունլար՝ պօյունլարընտա ինճու տիզիլէրի վէ գուլագլարընտա պիր չօգ կիւմիւշ քիւբէլէր Թաշըրլար։ Եիւզլէրինին բէնկի հէր նէ գատար գօյու իսէ տէ, բէք սէվիմլի վէ ճազիպէլի տիր։ Վէ ճիւզի պիր կիւլիւմսէյիշլէրինտէ, սիւտ կիպի պէյազ վէ տիւզկիւն տիշլէրի կէօրինիւր։ Սաչլարը գարա քէհրիպար կիպի գայէթ սիյահ վէ բարլագ տըր։

Հիւտէյտատա պայըը չօգ հըզըգ ու ճուզ օլտըղընտան, չէհրը մէզքիւրտէ զէնկին օլան ֆուգարա օլսուն հէբսինին չօգ վագթ եէտիրի չէյ պայըը տըր։ Էթէ օ գատար մէրագ օլմայըպ, լաքին էթ սուլընը բէք սէվէրլէր։ Թավուգ եօլէն վագթինտէ էհալի էվլէրինէ չէքիլիպ, կիւնտիւզ եէմէյինի եէրլէր, վէ պատէթթաատ գօռ տէնիլէն պիր եարրաղը աղզլարընա ալըպ չինէրլէր վէ սէտիրլէրին իւզէրինէ եայըլըպ նարկիլէյի չէքէրէք քէյֆ իտէրլէր։

Իչպու քէյֆին արասընտա պիր տէ գահվէ իչէրլէր իսէ տէ, Եէմէնլիլէր գահվէյի պիզիմ կիպի գուլլանմայըպ, անըը գահվէնին չէքիրտէկինի էօյիւտէրէք բիշիրիպ իչէճէք եէրտէ, չէքիրտէկին իչէրինտէքի գապուղը գօյնատարագ իչէրլէր։ Պու Նէվի գահվէ ֆիսանա բէք զիյատէ պիր ֆէրահլիէթ վէրիյօր։

Եէմէնտէ հէր պիր էրքէյին տէօրթ գարըսը պուլընտըղը կիպի, պուրատա սըգ սըգ նիքեահ վէ իգտիվաճ տախի վուգու պուլուր վէ պու Նիքեահլար բէք ուճուզ օլուր։ պիր էրքէք 5—10 Թալէր սարֆ իթտիքտէ պիր գարը սահիպի օլապիլիր։

Հիւտէյտա չէհրի բէք բիս Թութուլմագտա օլմայըա, էկէր պուրատա քէսրէթ իւզրէ պուլունան գարկալար՝ սօգագլարա ատըլան լէչէլէրի եէմէյէճէք օլուրլար իսէ, գըչ եազ գօյէրա վէ եումուրճագ իլէյմլէրի եուզիլինտէն բէք չօգ նուֆուս Թէլէֆ օլապիլիր։

Խարիճտէն էքէյիճէ սիւսյիւ եա գըլմըշ կէօրինէն խանէլէրին իչէրիսի բէք Նիզամսըզ վէ պիչիմսիզ օլուպ, բէնչէրէլէրտէ տէ ճամ տէնիլէն չէյ ասլա եօգ տըր, վէ եազ մէվսիմինտէ էհալի՝ խանէլէրին տամլարը իւզէրինտէ գամըշ վէ եա հասըրտա տալլարընտան մաամուլ չատըրլար ալթընտա իգամէթ իտէր։

Հիւտէյտատա իլմ ու մէարիֆ հէնուզ պաչ կէօստէրմիշ օլմայըպ, եալընըզ պիր բիւչտիյէ մէքթէպի վար տըր քի, օրայա տա եալընըզ մէմուրինին չօճուգլարը կիտէր։

Հիւտէյտանըն հավասը չօգ Թէպէտտիլ իտէր վէ զայէթ ֆէնա տըր. լաքին էկէր Նիզամլը պիր էօմր կէչիրիլիր իսէ, օրատա իգամէթ օլընապիլիր։ Կիւնէշ տօղմազտան էվվէլ եաթմագտան գալգմալը, վէ կիւնէշ օրթալըղըն Նէճիրկինի էյիճէ չէքինճէյէ գատար օտատան տիշարը չըգմամալը, վէ ույանընճա պիր պէօլիւմ սարըմսագլը պէրապէր պիր գատէհ ձռխ-ց վէ եա -ըը իչմէլի տիր։ Կիւնտիւզ էտմէյի պիր էթ սուլու վէ պիր Թապագ սէպզէլի վէ եարըմ գատէհ չարապտան իպարէթ օլմալը, վէ Թաամը մէզքիւրտէն սօնրա սըրտը սըրտը գաբալը պիր օտատա եարըմ սաաթ ույումալը տըր։ Ագչամ կիւնէշ պաթմազտան պիր սաաթ էվվէլ պիր ազ կէզինիպ, պատէհու էվ կիթմէլի վէ բիւզկեարտան սագընմալը, պիր գատէհ էյի մաատիգա իչմէլի վէ հաֆիֆճէ պիր Թաամ էյլէմէլի տիր։ Պունտան մաատա կիւնտէ 4—5 տէֆա սօուգ սու իլէ պաչընը եըգամալը վէ վիւճուտը Թէմիզ Թութմալը վէ հէր նէ տէրէճէ սըճագ օլուրսա օլսուն պիր ֆանէլա կէօմլէք կիյմէլի տիր։

ԱՐԱԿՈՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆ

(Տե՛ս նախընթաց թիւերը)

Այժմ յիշենք հաւառօտակի, Արակոյի գլխաւոր աշխատութիւններն։ Պիոյին հետ միատեղ, աստեղագիտական գլխաւոր խնդիր մը լուծեց, այսինքն մթնոլորտական բեկբեկմանց խնդիրն. ցուցուց որ երկրիս անոնց կողմէ ընթացած ժամանակն, աստղերէն մեզի եկող լուսոյ չուառութիւնն, միեւնոյնն է՝ երկրիս անոնցմէ հեռացած պահուն լուսոյ ընթացած արագութեան։

Արակոյ բնագիտական կարեւոր գիւտեր ըրաւ։ Լուսոյ ծածանման տեսութեան ջերմապէս կողմնակից եղաւ, ըստ որում տեսութեան երեւոյթն անխօսափելի հեղանիւթի մը, այն է եթերին տատանումէն յառաջ կուգայ, որ լուսաւոր ալիքներն աչքին կը փոխադրէ, նման օդոյ ալիքներուն որ ձայնն ականջին կը հաղորդեն։ ցուցուց որ լոյսը ապակւոյն մէջ աւելի դանդաղապէս կը շարժի քան թէ օդին մէջ։ այս փորձարկութեամբ նեւտոնի դրութիւնն կործանեց, այսինքն «արտադրութեան դրութիւնն», որ լուսոյ երեւոյթն՝ լուսաւոր ճառագայթից ուղղակի բխմամբ մը կը մեկնէ։

Մալիւսի եւ Ֆրէնէլի հետ, լուսոյ ընթացման կերպն ուսումնասիրեց. իրեն կը պարտինք քրոմական բեւեռականութեան գիւտն։ Արեգական լոյսն տարբաղադրելով, ցուցուց որ այս լոյսն ալիքէ ճերմկցած հաստատուն կամ լոյծ զանգուածէ յառաջ չի գար, այլ կազային ծածկոցէ մը կը բխի, և թէ գիսաւորաց պոչը գոնէ ըստ մասին ցոլացեալ լոյս մը կը սփռէ։ Ամենաճարտար բնագէտք մինչ աստեղաց պլպլալուն երեւոյթն անմեկնելի համարած էին։ Արակոյ ցուցուց թէ այս երեւոյթս, դանդաղ խտութիւն ունեցող օդին խաւերուն մէջէն լուսոյ անցած ժամանակն կրած բեկմանէն (ինթէրֆէրանս) յառաջ կուգայ։ Նիէբսի եւ Տակէրի գեղեցիկ գիւտն պաշտպանեց եւ անոնց համար տէրութենէն ամսական խնդրեց։ Վերջապէս Էօրսթէտի եւ Ամբէրի ընթացից հետեւելով, ելեկտրա-մագնիսականութիւնն ուսումնասիրեց եւ հեռագրոյ չաւիղն բացաւ։ Նոյն իսկ դիտարանին մէջ մագնիսական փորձարկութիւններն հաստատեց, որ դժբախտաբար չի շարունակուեցան։ Ինքն եղաւ նաեւ գլխաւորիկն թելադրողն, որ Ուրանոս մոլորակին այլայլութեանց չափագիտական լուծմամբն Նեպտոն մոլորակը փնտռէ. որ արդի աստեղագիտութեան ամենանշանաւորագոյն ու սքանչելի գիւտն է։

Երբ ճեմարանին մէջ կարեւոր նիւթի մը վրայ խօսք պիտի առնէր Արակոյ, ասիկայ կարեւոր մի դէպք էր։ «Անդամութեամբ գիտենք, կըսէ ժան սէն աստեղագէտը Պիրբինեանի մէջ Արակոյի արձանին կանգման առթիւ խօսած ժամանակը, թէ ինչ տպաւորութիւն ազդեց գիտութեանց ճեմարանին այն նիստն, յորում Արակոյ Տակէրի գիւտն հաղորդեց եւ այն չահըն, գոհունակութիւնն եւ սքանչացումն զոր ունկնդիրք զգացին, երբ մեծ ուսուցիչն սրահին մէջ, լուսոյ գաղտնեաց մէջ թափանցելով խաւարին սենեկին (չամպըր նուար) պատկերն դրոշմելու գործողութիւնն յայտնեց։ Իր կորովամտութեամբն այս սքանչելի գիւտին գործածութիւնքն նախատեսելով, մանաւանդ աստեղագիտութեան մասին կարելի եղած գործածութիւնն իրեն վրայ մեծ ազդեցութիւն ըրած էր։ Պ. Ֆէյ, Արակոյի աշակերտն եւ մեր պաշտօնակիցն, այս ուղիղ գաղափարն պաշտպանած, եւ յաճախակի լուսապատկերին երկնային երեւոյթից համար գործածութեան առաւելութիւնքն նշանակած է։

Ցիշեցնենք նաեւ ճեմարանին այն նիստերն, որոնց մէջ Արակոյ կըլէնէլի արդէզեան ջրհորին պեղման գործողութեան յաջողութիւնքն մեկնած է, որով մայրաքաղաքն (Բարիզ) ուզեց օժտել, եւ զոր իր նըրբամտութեան եւ յարատեւութեան ոգւոյն կը պարտինք, որով հանրութեան այս մասին ունեցած տարակուսանաց յաղթող հանդիսացաւ։

Իննեւտասներորդ դարուն առաջին կիսոյն մէջ, գիտութեան շարժմանը վրայ Արակոյի ազդեցութիւնն ահագին էր։ իր տուած խորհուրդներովը, ինչպէս նաեւ իր աշխատութեամբքն, բազմաթիւ նոր չաւիղներ բացուեցան եւ նորանոր ճշմարտութիւններ յայտնուեցան։— Առանց չհաւատութեան չէ մտաբերել որ այս վիճակն պիտի փոխուէր, եթէ Նաբոլէոն Ամերիկայ երթալու եւ հոն գիտութեամբ պարապելու գաղափարն ի գործ դրած ըլլար, որովհետեւ իբր քարտուղար ընտրած էր ինքնակալն՝ զԱրակոյ։

Մտադրութեան արժանի է սա կէտը թէ Արակոյ 1848ին, երբ ծովային գործոց նախարար եւ առժամանակեայ կառավարութեան անդամ, Գաղղիական գաղթականութեանց մէջ գերեաց ազատութիւնն ի գործ դրաւ։ իրեն կը զրուցեին թէ այս ազատութիւնն մեկէն ի գործ չի դնէ, այլ որոշեալ ժամանակամիջոցաց մէջ զայն իրագործէ, Ասոր պատասխանելով ըսաւ «թէ վաղուան պիտի չի ձգեմ գործ մը որ հարստահարեալներուն ազատութիւն կը շնորհէ։ Եթէ այսօր չըստորագրէի, ով գիտէ թէ Գաղղիական երկրին վրայ գերութիւն որչափ ժամանակ դեռ պիտի տեւէր։»

Տէրութեան գործոց մէջ մուտքն նշանաւոր կացուց Արակոյ՝ ծովային օրինաց մէջէն բառնալով մարմնական տանջանաց օրէնքն։ «Դժուար կրնայ հաւատացուիլ, կըսէ Մաչէ ծովակալն, որ մեր սերունդն այսպիսի բարբարոսական մնացորդի մ՚ականատես ըլլայ։ Երբ կը մտաբերեմ այն բարոյական տագնապն, որ տանջանաց տեսքն ինձ կազդէր, որոնց երբեմն պաշտօնէս հարկ կը կացուցանէր ինձ ներկայ գտնուիլ, չեմ կրնար չօրհնել Արակոյի անունն եւ այն օրէնքն որ մեզ անցեալ դարու այն ամօթաբեր սովորութենէ ազատեց։ Ամեն անոնք որք ինծի պէս այս փոփոխութեան ներկայ գտնուած են, միաբերան կը վկայեն թէ այս բարբարոսական օրէնքին լուծումն մեր նաւատորմղին մէջ օրինապահութեան եւ մեր նաւաստեաց հոգւոյն վրայ ինչ յաջող ազդեցութիւն ունեցաւ։ Աշխարհիս որ եւ իցէ նաւատորմիղը չունեցաւ եւ պիտի չունենայ սքանչելապէս անձնուէր եւ իրենց գլխաւորաց սիրելի եւ անոնց նկատմամբ լաւագոյն ոգւով վառեալ անձնաւորութիւններ, քան մեր այս սրտոտ եւ սքանչելի նաւաստիքն, եւ իմ ընթացքս աւարտելու ժամանակ, կարեկցութեանցս նուաստագոյններէն չէ, այս ծովու մարդոց պարզ ու խիստ կեանքին այլ եւ չապրիլ, այս քաջ մարդոց մէջ տեղը չգտնուիլ, որոնց արի բնաւորութիւնն եւ բազմապիսի հաստատուն յատկութիւններն համայն Գաղղիա ճանչցաւ, այն աղէտաբեր դիպաց ժամանակն որ կայսրութեան վերջն առաջնորդեցին։»

Մարմնական տանջանաց բարձումն՝ մեր ծովային մարդոց նշանաւոր բարելաւութեանը վրայ անտարակոյս մեծ մասնակցութիւն ունեցաւ Արակոյ, որ ոչ նուազ արժանի էին այսպիսի վշտալի կանոնադրութեան, քան Տէրութեան ուրիշ որ եւ իցէ անձինքն։ Ասիկայ անտարակոյս գործ մի է որուն համար Ազգն Արակոյին երախտագէտ ըլլալ կը պարտի։

Այս գործերն անոր յիշատակը կը պատուեն, ինչպէս իր գիւտերն կը պատուեն իրեն հայրենիքն։

* * *

Ճշմարտութեան բուռն ոգւով վառեալ, գիտութիւնը գիտութեան համար սիրելով եւ ոչ թէ իբր միջոց պատիւ հարստութեան հասնելու եւ բարձր ամսականներով տեղեր մտնելու (1), Արակոյ ամենուրեք լոյս տարածելու բուռն փափաքէն վառեալ զգաց որ, եթէ բնութեան գաղտնեաց վերահասու ըլլալ գեղեցիկ է, աւելի գեղեցիկ եւ աւելի կարեւոր է ժողովրդեան ամեն դասուց վրայ դրական գիտութեան յառաջ բերած լոյսն սփռել։ Ինքն Արակոյ եղաւ որ, գիտութեանց ճեմարանին նիստերն հանրային ըրաւ, եւ այս նիստերուն համարատութիւնքն հիմնեց։

Գիտութիւնն ազատաբար մշակեց եւ ուսոյց, առանց կրօնական հակառակութեանց միտ դնելու, եւ առանց անցեալ ժամանակի մը աւանդապաշտութեանց կարեւորութիւն տալու. որք շատ անգամ հանրային կրթութեան յառաջդիմութիւնն կասեցուցած են։

2 դեկտեմբերի պետական հարուածէն ետեւ, մեծ քաղաքացին նոր կառավարութեան երդում տալու հակառակեցաւ, սակայն այսու ամենայնիւ՝ զայն դիտարանի պատուանդանէն վար իջեցնելու չյանդգնեցան, եւ համերութեամբ մահուանը սպասեցին, որ չուշացաւ. իր յաջորդն այն անձն եղաւ, որ տասը տարիէ ի վեր անոր համբաւն նոյն իսկ Արակոյ տարածած էր։ Բայց անիկայ հանրային ազատութեան քիչ կարեւորութիւն տալով եւ աւելի երկրային մեծութեանց հաւակիր գտնուելով, հուպ ընդ հուպ դէպի ծագող արեգակն դարձաւ (2)։

Մաչէ ծովակալին խիստ ճարտաբարբառ ըսածին պէս, մէկ խօսքով Արակոյին մեծ դերը կրնայ ամփոփուիլ «Անիկայ իր դարուն ամենազօրաւոր գիտական յառաջացուցիչն եւ նոյն դարու գիտութեան առաջին եւ ամենամեծ ժողովրդականութիւն տուողն եղաւ։

«Հասկցած էր թէ մեր ազգին նըման ազգի մը մէջ հակառակ ի գործ դրուած յառաջդիմութեանց, երբեմն այնչափ ոգիութեան եւ այնչափ աւելորդապաշտութեան կը պատահի մարդ, որ առաջին եւ ամենակարեւոր պէտքն ամէն դասուց մէջ հանրային կրթութեան յառաջդիմութիւնն ըլլալով, գիտնականաց առաջին պարտքն, ժողովուրդն լուսաւորել, իրենց աշխատութեանց պտուղն անոնց ճաշակեցնել ու գիտութեան ու բարձր ուսմանց ճաշակն սփռել է։ Հարստութեանց առանձնաշնորհութիւնն ունեցողաց նման մտային կարողութեան առանձնաշնորհութիւնն վայելողք, մեր արդի ռամկապետական ընկերութեան հանդէպ, մեծ պարտք մը ունին կատարելիք. այն պարտքն կատարելով, դասուց միացման գործին, ոգիներու խաղաղացման եւ ազգին մտային եւ բարոյական մակարդակն բարձրացնելու կը նպաստեն, հաւաստելով միանգամայն իրենց ուրիշներէն ունեցած առաւելութիւնն։»

Աստեղագիտութեան, այսինքն մարդկային գիտութեանց ընդարձակագոյնին մանրամասն եւ խորին գիտութիւնն, սքանչելապէս զարգացուցած էր յանձին Արակոյի, այն գեղեցիկ կարողութիւնքն որովք օժտեալ էր։

Արդ որեւիցէ գիտութիւն մը, մարդուս իմացականութիւնն այնչափ չի կրնար բարձրացնել, որչափ աստեղագիտութեան կատարեալ ուսումն։ Տիեզերական ձգողութեան սքանչելի օրինաց խոկումն, երկնային մարմնոց մեծութիւնքն եւ անոնց անհամար բազմութիւնն, ժամանակի ու միջոցաց (զորս մեր երկրային չափուց փոքրութիւնն չի կրնար չափել) անհունութիւնն, որոնց մէջ յիշեալ երկնային մարմինք իրենց խորհրդաւոր շրջաններն կը կատարեն, տենդահատ կերպիւ աստեղագիտին ոգին, ուշն անհունութեան առջեւն կը դնեն, զոր կարող չէ ըմբռնել, եթէ նոյն իսկ խորին խոկմանց մէջ ընկղմի։

Աստեղագէտներէն շատեր, մտային մեծ կարողութիւն ունեցող անձինք բոլորովին ազատ կամաց տէր մարդիկ էին. իրենց զօրութեանը վրայ վստահ, աւանդական որեւիցէ նախապաշարումներէ զերծ, չունենալով ուրիշ ցանկութիւն բայց եթէ գիտութեան հաւատքն եւ ճշմարտին խուզարկութիւնն։

Մարդու մը հանճարն որչափ որ բարձր ըլլայ, իր գիւտերն ինչչափ որ կարեւոր լինին, գիտութեամբ մեծ եւ իրաւացի համբաւ մը կը կրնայ ստանալ. բայց բարոյական յատկութիւններն, ոգւոյ մեծութիւնն, բընաւորութեան ազնուութիւնն, սրտի վեհանձնութիւնն որով հանրութեան բարւոյն համար իր անձն կը նուիրէ, միայն՝ իրեն այն խորին ժողովրդականութիւնն, այն հանրային համակրանքն կուտայ, որով Արակոյի անունն շրջապատեալ մնացած է։

Այս անունն գիտութեան եւ յառաջդիմութեան ճշմարիտ բարեկամաց սրտին մէջ երկար դարեր պիտի ապրի, այս անունն Գաղղիական երկրին նշանաւոր կացուցանող անուանց ամենահամակրելիներէն մին է։ Երբ մի քանի տարի յառաջ, 1879ին, իր ծննդեան երկիրն անոր արձան մը կանգնեց, ոչ Բերբինեան եւ ոչ Ռուսիոն էր որ խորհըրդին անմահութիւնն հռչակեց, այլ համայն խորհուրդ մարդկութիւնն։ Արակոյի պէս գեանոյ մ՚արձանն այն ամէն անձերէն սիրով եւ սքանչացմամբ կ՚ողջունուի, որք ժողովրդոց ճշմարիտ ձգտումն եւ մարդկութեան մեծութիւնն կը հասկնան։

Թարգմանիչ
Հերմինէ Բաբաեան

(1) Ամսականաց բազմութեան թըշնամի էր Արակոյ, եւ ասոր օրինակն ինքն տուաւ։ իր ամբողջ ամսականներն «տասը հազար ֆրանքէն» աւելի չէին։ Այսպիսի օրինակներ սիրելի է տեսնել մանաւանդ այս դրամական դժուարութեանց ժամանակն։ Բայց ընդհակառակն կրնանք յիշել հոս գիտնականներ որք 15 զանազան տեղերէն ամսական կ՚առնեն։

2. Պատուանշանաց դէպքն ծանօթ է ամենուն։ Լըվէռիէ նոր պատուանշան մը ստացած ըլլալով, զայն իր ոսկեզօծ համազգեստին, համաստեղութեանց վրայ աւելցնել կուզէր, բայց դեռ միայն անոր հրամանագիրն ստացած էր։ — Սա սեղանին խորշն բաց, ըսաւ անոր Արակոյ, եւ փնտռէ հոն, նոյն պատուանշանն քսան տարիէն ի վեր անդ է, բայց ժապաւէնն դեռ խիստ նոր պէտք է որ ըլլայ։

Ս. ՓՐԿԻՉ ԽԱՍԹԱԽԱՆԷՍԻ

Մեծապատիւ խմբագիր Տէր.

Հոգաբարձութիւնս շնորհակալութեամբ կը հրատարակէ փետր. ամսոյ նուիրատուաց անուանքը,

Մեծապատիւ Տեարք,

Դհ. ...

Ի նպաստ հաստատութեանս ի Գաճիրէ յունվար 23 ին. Պատուարժան ցանձնախմբի մը կողմէ տրուած թատերական ներկայացումէն հասոյթ՝ զուտ 1000 ֆրանգ. զորս ստացանք ի ձեռն Յովհաննէս Պալըզճեան եւ Լեւոն Քէրէստէճեան էֆէնտեաց	4740
Տօքթօր Մ. Գավաֆեան ի յիշատակ իւր հօր Գավաֆեան Սարգիս էֆ.	540
Կարապետ Ինճէճեան Յ. Մ. Ցակոբեանի	108
Ներսէս Ներսէսեան Յ. Գ. Կիւմիւշկերտանի	103
Կարապետ Տ. Ցակոբեան Բինկեանցի	100
Հ. Թ. Մէնդիլճեան	54
Ա. Սէթեան	40
Սարգիս Աչճեան եազմաճի	40
Տիգրանյարութիւնեանի սըրճարանէ հացագին դեկ. ամսոյ	25
Ի Բերա Եէնի Շէհիր Պահճէլի խան հաստատեալ գանձանակի հասոյթ, ձեռամբ Ալաճեան Պաղտասար աղայի	25
Գումար	5775

Բարեպաշտ ոմն,

120 հատ հաւ. 100 հօխայ ծաղ (բաղլավա). 2 հօխայ սեր. 1 հօխայ սեւ խաւեար. 2 հօխայ պանիր. 10 հօխայ չէհրիյէ. 5 հօխայ օղի. 150 հատ հաւկիթ. 100 հատ լէմոն. 300 դահ. արժաթ։

Կիւրլէի բարեսէր անձերէ հաւաքեալ տեղւոյն Պատ. Թաղական խորհրդոյ ջանիւք. 70 հօխայ ձիթապտուղ, 65 հօխայ ռուփ, 67 հօխայ խիւս (պուլամա), 35 հօխայ ընկոյզ։

Կիւլէսէրեան եղբարք 1 ոչխար. Պետրոս Բոյաճեան 1 ոչխար. Բարթող Մրնտիկեան 1 ոչխար. Մ. Բարսեղ Լուսինեան Արմտանցի հայագործ 1 ոչխար. Գասպար Խիւտավէրտեան 50 հօխայ լուբիա. Մ. Դ. Պարտիզպանեան 596 հատ սիկառի թուղթ. Թշուառներու հրատարակիչք՝ Նշան Պէրպէրեան եւ Ս. Տէվլէթեան երկրորդ հատոր Թշուառներ։

Հիւանդանոցիս վարժուհի Տիկին Ա. Պետրոսեան, 2 սեղանի ճերմակ սփռոց, 1 ժամարարի շապիկ։

Հիւանդանոցիս արտաքին եւ ներքին պաշտօնեայք ոմանք, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս բարեկենդանի օրն՝ 56 հօխայ բրինձ. 17 հօխայ շաքար. 10 հօխայ իւղ. 5 հօխայ օղի. 2 հօխայ գինձ շաքար (քիշնիշ շէքէր). 20 դրամ քրքում (զաֆրան)։

Մնամք յարգանօք
ի դիմաց Հոգաբարձութեան
Ազգային Հիւանդանոցի

Ատենադպիր — Տէր-Ն. Կէօմիւշճեան
Ատենապետ — Մինաս Ցակոբեան

1 մարտ 1886
Կ. Պոլիս

Բեթէրսպուրկտան իշար օրընդ. ղընա կէօրէ, Ռուսիա իմբէրաթօր վէ իմբէրաթօրիցասը՝ գարիպէն կաչինա սէրայընա կիտէճէքլէր վէ օրատա պիր գաչ հաֆթա իգամէթտէն սօնրա Գազագլար մէվալիքինտէ ՆովոՁերգավգտա սէյահաթ իտէճէքլէր վէ պատէհու եազ մէվսիմինի կէչիրմէք իւզրէ Գրբրմտա Լիվատիայա ազիմէթ իտէճէքլէր տիր։

—

Էտիրնէտէն եազրլան պիր մէքթուպտա աթիտէքի ֆըզրա օգունմըշ տըր։

«Զարչրտա սաթրմագտա օլան հէր նէվ երզագ վէ սարէ ֆիլաթլարընրն միմէթտիր պիր տէրէճէյէ թէնզիլի վիլայէթճէ գարարլաշտրրլարագ, հէր պիրինէ պիրէր միմէթտիր ֆիլաթ գսնուլըպ պէյէտիյէ մարիֆէթիյէ սօգագլարա իլանամէյէ եաբըշտրրլմըշ, վէ պու ֆիլաթլարտան զիյատէ ֆիլաթլա սաթանլարրն տիւչարը միճազաթ իտիլէճէկի իլանամէնին զիյրենտէ իսթիար գըլընմըշ տըր։

«Թասֆիյէի Տույուն թահվիլաթը իլէ խաթիֆա օլընճագ օլան մաթլուպա. թը միրիյէնին նիզամը մուճպինճէ խաթիֆա օլունմագ վէ էհալի հագգընտա պիր կէօնա զատր վուգուա կէլմէմէք իւզրէ մահալլէ մուխթարլարը պապը հիւքիւմէթէ ճէլպ օլընարագ հիւքմ, նիզամ քէնտիլէրինէ թէպլիղ օլընմըշ տըր։»

Սահիպր մէքթուպ՝ էլեէվմ էտիրնէտէ իշսիզ կիւճսիզ օլարագ 5—600 չօճուգ կէզմէքտէ վէ էքսէրիսինին տիէնմէքտէ օլարզընը պէյան իտէրէք, պունա պիր չարէ պուլընմասը լիւզումընը իսմէթր իտիյօր։

—

Տիւն Տէրսաատէթէ 65 նէֆէր եէնի գուրա ասքէրի վիւրուտ իթմիշ տիր։

—

Գահիրէտէն Թայշա չէքիլէն պիր թէլէկրաֆա կէօրէ, Սիւվէյիշ գանալընտա Սիւվէյիշին պիր ազ էսթէսինտէ տէնիզին իշինտէ 35 մէթրօ տէրինիքտէ բէթրօլ կազը զուհուր իթմիշ, վէ մէգզիւր կազ սույուն եիւգիւնտէն 2 մէթրօ եիւքսէքլիկէ գատար ֆըզգըրրյօր իմիշ։

—

Բուսիա բրէնսլէրինտէն բրէնս Բօզվօլի տիւն Տէրսաատէթէ կէլէրիք Բուսիա սէֆարէթիանէսինէ նազիլ օլմուշ տըր։

Գալաթատա քէօրիւ պայրնտա 33 նումէրօլը մաղազատա մուգիմ Գուլագպը օղլու Մարգար էֆ. թարֆընտան վիւրուտ իտէն իլան տըր։

Պէհէր իքի այտա պիր քէշիտէսի մուգարէր օլան Բուսիայի տէմիրեօլ թահվիլաթ գուրասը՝ իշպու 1886 սէնէսի չէհրը նիսանը էֆրէնտի 1ինի կիւնինտէ 97ինտի տէֆա օլարագ Զարպսանէի Ամիրէտէ քէշիտէ գըլընճագ գուրա իքրամիյէլերինին պիրինէիսի՝ 600,000, իքինճիսի՝ 60,000, գըրգ սէքիզ ատէտի՝ 140,000, վէ տէօրթ եիւզ էլլի ատէտի տաիմ 400էր ֆրանգ գազանճագլարընտան, մէգզիւր իքրամիյէլերտէն ճիւզի պիր ֆէտարէլըդը թէճրիսլէի թալի պիրլէ հիսէտմէնա օլմագ իւզրէ, մէշհուր պանգալարընրն թահվը թէէմինաթլարընտա օլան Բրօնս պիլէթլէրինէն իքրամիյէնին թէմամընա քէսպը իսթիհգագ իտէնլէրի՝ ֆիյ 7½, նըֆիր 5 վէ բուպը տախի 5 դրչ. ֆիլաթա ֆիւրուսթ օլունընը։ Մէճճանէն վէրիլէն ճէտվէլ տեբրունինտէ պուլընան նումէրօլարընն խարիճի գազուլ օլունմագ, թարտատան կէլէն սրբարդյար բօսթա պէտէյի վէ կիւնինտէ թէէտիյէ գըլընմագ իւզրէ բօլիչա վէ եաթաստ բօսթա բուլը իրալինտէ սէրիան իճրա գըլընընը։ Սաթրճելարա պէյիյէ վերիլպ, էլսինէի միսթէլիֆէտէն մէքթուպ գազուլ օլունընը։ Մուամալէյճ Գուլագսըզեան Մարդար էֆէնտի մաղազասընտա թասֆիյէի տույուն թահվիլաթ մուամէլաթը իճրա օլունտըղը կիպի, թարտալարատան տախի պէտէլը սըբարդյաթ կէօնտէրիլուիքտէ, ճինս եաթաստ նէվը թահվիլաթ թահրիրէն պէյան գըլընտգտա, սրբարդյարը բէյացասը մուճիմլինճէ իճրա օլունանաղը իլան օլունընը։

ՀԱՐԱՏՆԵԿԱՆ ԾԱՂԿԱՓՈՒՆԴ,

ԳԵՂԵՑԿԱՅՈՒՆՈՎ, ՄԵՐՍՆՈՎ ԳՈՅՆԸ, ՍԻՐՏ ԾԱՂԿԱՓԹԻՒ, ՍԻՐՏ ԹԱՐՄ։

Ընդամուն մը փորձը պիտի համոզէ ամէն Տիկին թէ որչափ գերազանց է այս ուրիշ ամէն հեղանիւթներէ և բազմաթիւ փոշիներէ։ Ամենէն անգամ գործածելովն ալ, որ քանի մը վայրկեանի գործ է, պիտի տեսնուի իսկոյն որ երեսը, վիզը, թեւերը և ձեռուընները պիտի առնուն անոյշ փափկութիւն մը և մարմարիոնի փայլ, հանդերձ շուշանի և վարդի գունով և բուրմամբ։ Սապոնի գրգռիչ յատկութիւնները կը հանդարտեցուցնէ։ Ինչպէս կ'ընէ մորթի ս